

STORTINGET

Innst. 411 S

(2021–2022)

Innstilling til Stortinget fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument 12:4 (2019–2020), Dokument 12:11 (2019–2020), Dokument 12:13 (2019–2020),
Dokument 12:16 (2019–2020), Dokument 12:18 (2019–2020),
Dokument 12:23 (2019–2020) og Dokument 12:26 (2019–2020)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Grunnlovsforslag fra Roy Steffensen om endring i § 59 (sperregrense på fem prosent for utjevningsmandater), Grunnlovsforslag fra Dag Terje Andersen, Eva Kristin Hansen, Magne Rommetveit, Svein Harberg, Bente Stein Mathisen, Solveig Horne, Terje Breivik og Ulf Leirstein om endringer av Grunnloven §§ 14, 50, 53 til 64, 71 og 72 (Valglovutvalgets forslag i NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – ny valglov), Grunnlovsforslag fra Freddy André Øvstegård, Mona Fagerås, Lars Haltbrekken, Kari Elisabeth Kaski og Solfrid Lerbrekk om endring i §§ 12, 50 og 61 (innføring av 16 års stemmerettsalder), Grunnlovsforslag fra Bjørnar Moxnes om endring i § 59 (om lavere sperregrense for utjevningsmandater), Grunnlovsforslag fra Nils T. Børke og Per Olaf Lundteigen om endring i § 14 (forbud mot å utnevne stortingsrepresentanter til statssekretærer), Grunnlovsforslag fra Freddy André Øvstegård om endring i § 57 (om valgdistrikt), Grunnlovsforslag fra Himanshu Gulati om endring i §§ 54, 68 og 121 (om å tillate nyvalg midt i en stortingsperiode)

Til Stortinget

1. Sammendrag

I Dokument 12 (2019-2020) er det fremsatt totalt 7 forslag som omhandler valgordningen.

Det mest omfattende forslaget, forslag 11 fra Dag Terje Andersen, Eva Kristin Hansen, Magne Rommetveit,

Svein Harberg, Bente Stein Mathisen, Solveig Horne, Terje Breivik og Ulf Leirstein, gjelder endringer i Grunnloven §§ 14, 50, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 71 og 72 om valgordningen på bakgrunn av forslagene i NOU 2020: 6 Frie og hemmelige valg – ny valglov.

I tillegg til grunnlovsforslag 11 er det fremsatt seks andre grunnlovsforslag som gjelder mer begrensede temaer i valgordningen. Dette gjelder grunnlovsforslag 4 fra Roy Steffensen om endring i § 59 (sperregrense på fem prosent for utjevningsmandater), grunnlovsforslag fra Freddy André Øvstegård, Mona Fagerås, Lars Haltbrekken, Kari Elisabeth Kaski og Solfrid Lerbrekk om endring i §§ 12, 50 og 61 (innføring av 16 års stemmerettsalder), grunnlovsforslag 16 fra Bjørnar Moxnes om endring i § 59 (om lavere sperregrense for utjevningsmandater), grunnlovsforslag 18 fra Nils T. Børke og Per Olaf Lundteigen om endring i § 14 (forbud mot å utnevne stortingsrepresentanter til statssekretærer), grunnlovsforslag 23 fra Freddy André Øvstegård om endring i § 57 (om valgdistrikt) og grunnlovsforslag 26 fra Himanshu Gulati om endring i §§ 54, 68 og 121 (om å tillate nyvalg midt i en stortingsperiode).

Det følger av Stortingets forretningsorden § 31 fjerde ledd at saker som hører sammen, så langt som mulig skal tas opp i en og samme innstilling. Siden grunnlovsforslagene om endringer i valgordningen til dels omhandler de samme bestemmelsene og de samme problemstillingene, har komiteen valgt å behandle dem i en felles innstilling. Stortinget må likevel ta stilling til hvert enkelt grunnlovsforslag for seg.

Forslagene omtales tematisk i tilknytning til presentasjonen av forslagene i Dokument 12:11.

1.1 Nærmere om forslag 11 (Dokument 12:11 (2019–2020))

Forslag nr. 11 fra Dag Terje Andersen, Eva Kristin Hansen, Magne Rommetveit, Svein Harberg, Bente Stein Mathisen, Solveig Horne, Terje Breivik og Ulf Leirstein gjelder endringer av Grunnloven §§ 14, 50, 53 til 64, 71 og 72 (Valglovutvalgets forslag i NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – ny valglov).

BAKGRUNN

Det fremgår at forslagsstillerne fremmer forslag om endringer i Grunnloven §§ 14, 50, 53 til 64, 71 og 72 om valgordningen på bakgrunn av forslagene i NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – ny valglov.

Forslaget fremmes av en tverrpolitisk gruppe representanter for å gi Stortinget et bredest mulig vurderingsgrunnlag for behandlingen i neste periode. Det er gitt at ikke alle forslagsstillerne stiller seg bak samtlige paragrafer og/eller alternativer.

Regjeringen nedsatte 21. juni 2017 et bredt sammensatt offentlig utvalg for å fremme forslag til ny valglov. Utvalget har bestått av 18 medlemmer. Ni av dem er fra partiene som er representert på Stortinget, resten er personer med solid fagkompetanse innen jus, statsvitenskap, IT-sikkerhet og praktisk valggjennomføring.

Utvalgets utredning ble lagt frem 27. mai 2020, jf. NOU 2020:6.

Utvalget har hovedsakelig foreslått å videreføre dagens valgordning.

Det fremgår av utvalgets mandat at Stortinget har vedtatt en regionreform med sikte på å redusere antall fylker, og at dette medfører spørsmål om endring av valgordningen. Valglovutvalget skulle etter mandatet vurdere om dagens inndeling av valgdistrikter skulle videreføres, eller om antall valgdistrikter skal reduseres i tråd med fylkesstrukturen.

Det fremgår videre av mandatet at utvalget skulle vurdere hvilke bestemmelser som bør ligge i Grunnloven, og hva som kan reguleres i valgloven. I tillegg til forslag til endringer i valgloven har Valglovutvalget derfor utarbeidet forslag til endringer i Grunnloven §§ 14, 50, 53 til 64, 71 og 72. For flere av bestemmelsene er det fremsatt alternative forslag. Forslagene er presentert i kapittel 26 i NOU 2020:6. Begrunnelsen under de enkelte forslagene er hentet direkte fra utredningens kapittel 27.

1.2 Forslag til endringer i Grunnloven § 14, herunder om stortingsrepresentanters adgang til å bli statssekretær/politisk rådgiver i regjeringen

1.2.1 INNLEDNING

Det er fremsatt forslag til endringer i § 14 andre ledd om forbud mot å utnevne stortingsrepresentanter til statssekretærer og/eller politiske rådgivere både i Dokument 12:11 og Dokument 12:18.

Alternativ 1 og 2 i forslag 11 er identisk med henholdsvis alternativ 2 og 3 i forslag 18.

1.2.2 FORSLAG FREMSATT I DOKUMENT 12:11 (2019–2020)

Forslag A Grunnloven § 14 første ledd

Et enstemmig valglovutvalg har foreslått språklige endringer i første ledd i bokmålsversjonen. «Beskikket» foreslås endret til «utnevne», som er mer i tråd med den reelle bruken av begrepet, jf. Dokument 19 (2011–2012) side 17. Videre er «vedkommende» foreslått endret til «dette medlemmet» for å tydeliggjøre hvem retten gjelder. Disse endringene vil føre til at det blir mer likhet mellom bokmålsversjonen og nynorskversjonen.

I Dokument 12:11 fremmes følgende forslag:

«Forslag A

§ 14 første ledd skal på bokmål lyde:

Kongen kan utnevne statssekretærer til å bistå statsrådets medlemmer under utførelsen av deres gjøremål utenfor statsrådet. Den enkelte statssekretær handler på vegne av det medlem av statsrådet som han eller hun er knyttet til, i den utstrekning dette medlemmet bestemmer.»

Forslag B Grunnloven § 14 andre ledd

Valglovutvalgets flertall har foreslått et nytt andre ledd i Grunnloven § 14 om at stortingsrepresentanter ikke kan utnevnes til statssekretærer eller ansettes som politiske rådgivere ved statsrådets kontorer. Forslaget er fremsatt som forslag B, alternativ 1 i Dokument 12:11 (2019–2020). Det er også fremsatt et alternativ 2 om at forbudet kun skal gjelde å ansette stortingsrepresentanter som politiske rådgivere.

Forslaget til nytt andre ledd, alternativ 1, støttes av flertallet i utvalget og innfører en begrensning på at stortingsrepresentanter ikke kan utnevnes til statssekretærer eller ansettes som politiske rådgivere ved statsrådets kontorer. Det er de til enhver tid 169 stortingsrepresentantene som ikke kan utnevnes til statssekretærer eller ansettes som politiske rådgivere. Vararepresentanter som ikke møter på Stortinget, kan fortsatt utnev-

nes til statssekretærer eller ansettes som politiske rådgivere. Bestemmelsen må sees i sammenheng med Grunnloven § 62 andre ledd. Etter denne bestemmelsen vil sittende statssekretærer og politiske rådgivere som velges til Stortinget, beholde stillingen, men ikke kunne møte på Stortinget før etter at de har trådt ut av stillingen. Dersom en sittende statssekretær eller politisk rådgiver velges inn som første vararepresentant og det blir behov for å hente inn en vararepresentant, må en hople over vedkommende og gå til neste vararepresentant.

Alternativ 2 støttes av et mindretall i utvalget og omfatter kun et forbud mot å ansette stortingsrepresentanter som politiske rådgivere.

Om den nærmere begrunnelsen for Valglovutvalgets forslag vises det til NOU 2020:6 side 201 flg.

I Dokument 12:11 (2019-2020) fremmes følgende forslag:

«Forslag B

§ 14 nytt andre ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Stortingsrepresentanter kan ikke utnevnes til statssekretærer eller ansettes som politiske rådgivere ved statsrådets kontorer.

–

Stortingsrepresentantar kan ikkje utnemnast til statssekretærar eller tilsetjast som politiske rådgjevarar ved statsrådskontora.

Alternativ 2:

Stortingsrepresentanter kan ikke ansettes som politiske rådgivere ved statsrådets kontorer.

–

Stortingsrepresentantar kan ikkje tilsetjast som politiske rådgjevarar ved statsrådskontora.»

1.2.3 FORSLAG FREMSATT I DOKUMENT 12:18 (2019–2020)

Forslag nr. 18 fra Nils T. Bjørke og Per Olaf Lundteigen gjelder endring i § 14 (forbud mot å utnevne stortingsrepresentanter til statssekretærer)

BAKGRUNN

Forslagsstillerne viser til Stortingets behandling av Innst. 126 S (2019–2020), jf. Dokument 12:40 (2015–2016). Ved Stortingets behandling oppnådde ikke forslaget om å utelukke at stortingsrepresentanter kan utnevnes som statssekretærer, det nødvendige antall stemmer for å bli vedtatt.

Forslagsstillerne mener forslaget, som første gang ble fremmet i Dokument 12:1 og 12:1B (2011–2012) av representanter for alle daværende partier representert på Stortinget, var godt begrunnet, og vil derfor fremme

forslaget på nytt. Forslagsstillerne vil sitere fra Dokument 12:1 (2011–2012):

«Etter at ordningen med statssekretærer hadde vokst frem i praksis, fikk den uttrykkelig grunnlovsforankring gjennom § 14, som ble vedtatt i 1976. Samtidig ble § 62 endret for å gjøre det klart at statssekretærer – på samme måte som statsråder – ikke samtidig kan fungere som stortingsrepresentanter.

I de senere år har stortingsrepresentanter flere ganger blitt beskikket som statssekretærer. Eksempler finnes fra regjeringer med ulik politisk farge. Den som tiltrer som statssekretær, må automatisk tre ut av Stortinget og kan først gjeninntre dersom han eller hun får avskjed i løpet av valgperioden. På begge punkter innebærer ordningen at en annen statsmakt (regjeringen) får direkte innflytelse på Stortingets sammensetning. Dermed blir den kontrollerte instans med på å bestemme hvordan kontrollinstansen skal settes sammen, og kan hypotetisk sørge for å få «opposisjonelle» elementer ut av Stortinget og inn i mer kontrollerte omgivelser i et departement.

Selv om ordningen potensielt gir regjeringsapparatet en vid tilgang til flere av deres dyktige og kompetente politikere, innebærer den et praktisk sett ikke uvesentlig avvik fra den grunnlovfestede og prinsipielt sett grunnleggende ordning at det er velgerne, og ikke den utøvende makt, som skal bestemme Stortingets sammensetning.

Det samme problemet er selvfølgelig ikke til stede når en stortingsrepresentant blir utnevnt til statsråd. Her er vi på en helt annen måte i kjernen av det konstitusjonelle systemet, noe som ikke minst kommer til uttrykk ved at statsrådene siden 1884 har rett – og i praksis langt på vei plikt – til å møte i Stortinget og ved deres konstitusjonelle og parlamentariske ansvar for regjeringens og departementenes virksomhet.

På bakgrunn av den gjeldende ordningens betenkelighet i et demokratiperspektiv, tar forslaget sikte på å stenge den mulighet som i dag finnes for å hente statssekretærer fra Stortinget. Ettersom endringer ikke er tilrettet på noe annet punkt, vil bl.a. reglene om valgbarhet (§ 62) bli stående urørt. Formålet realiseres enklest ved å endre Grunnloven § 14 om Kongens kompetanse til å besikke statssekretærer (§ 14).

(...)

Regjeringen bør ikke ha større frihet til å gripe direkte inn i Stortingets sammensetning ved å tilsette rådgivere enn ved å besikke statssekretærer.

Fast møtende vararepresentant regnes i denne sammenheng som «stortingsrepresentant» og vil dermed være uaktuell som statssekretær. Det samme gjelder for vararepresentanter som er innkalt til Stortinget under den faste representantens sykdom mv.

Forslaget vil derimot ikke stenge for at vararepresentanter kan besikkes i perioder da de ikke er innkalt til Stortinget. Men så lenge de gjør tjeneste som statssekretær, vil den neste på listen over vararepresentanter måtte innkalles i stedet, jf. Grunnloven § 62 annet ledd. På samme måte vil vararepresentant måtte innkalles for statssekretær som blir innvalgt på Stortinget, men som ikke har tatt avskjed før den nyvalgte forsamlingen har trådt sammen.

Forslagsstillerne fremmer på dette grunnlag grunnlovsforslag om å utelukke at stortingsrepresentanter kan utnevnes til statssekretærer, i tre alternativer. Alter-

nativ 2 omfatter i tillegg til statssekretærer også politiske rådgivere ved statsrådets kontorer. Alternativ 3 omfatter kun politiske rådgivere ved statsrådets kontorer. Det vises ellers til begrunnelsen for dette gjengitt ovenfor fra Dokument 12:1 (2011–2012).

Forslagsstillerne fremmer følgende forslag:

«I

§ 14 nytt annet ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Stortingsrepresentanter kan ikke utnevnes til statssekretærer.

–

Stortingsrepresentantar kan ikkje utnemnast til statssekretærar.

Alternativ 2:

Stortingsrepresentanter kan ikke utnevnes til statssekretærer eller ansettes som politiske rådgivere ved statsrådets kontorer.

–

Stortingsrepresentantar kan ikkje utnemnast til statssekretærar eller tilsetjast som politiske rådgjevarar ved statsrådskontora.

Alternativ 3:

Stortingsrepresentanter kan ikke ansettes som politiske rådgivere ved statsrådets kontorer.

–

Stortingsrepresentantar kan ikkje tilsetjast som politiske rådgjevarar ved statsrådskontora.

II

I trer i kraft fra det tidspunkt Stortinget trer sammen etter stortingsvalget i 2025.»

1.3 Forslag til endringer i Grunnloven §§ 12, 50 og 61 om hvem som skal ha stemmerett (alder og statsborgerskap)

1.3.1 INNLEDNING

Det er fremsatt forslag om endret stemmerettsalder både i Dokument 12:11 og Dokument 12:13. Når det gjelder forslag til endring i § 50 første ledd første punktum, er forslag C i Dokument 12:11 identisk med alternativ 2 i Dokument 12:13.

1.3.2 FORSLAG FREMSATT I DOKUMENT 11 (2019-2020)

Grunnloven § 50 (forslag C)

Bestemmelsen regulerer de grunnleggende stemmerettsbetingelsene ved stortingsvalg.

Første ledd første punktum

Forslaget til endring av § 50 første ledd første punktum, alternativ 1, støttes av flertallet i utvalget og innebærer språklige endringer i bokmålsversjonen som gjør bestemmelsen mer i tråd med nynorskversjonen. Den språklige endringen gjør også teksten mer presis, jf. Grunnlovspråkutvalgets begrunnelse i Dokument 19 (2011–2012) side 49, der det fremgår:

«Etter utvalgets mening er formuleringen ‘senest i det Aar, Valgthinget holdes, have fyldt 18 Aar’ i første ledd i praksis ikke til å misforstå, men den kunne vært mer nøyaktig formulert. Dersom man fyller 18 år i valgåret, men først etter valget, er det for tidlig å si at man ‘har fylt 18 år’ senest dette året idet man gjør bruk av stemmeretten. Utvalget har valgt en mer presis og litt mer utførlig uttrykksmåte: ‘som har fylt 18 år eller fyller 18 år i det året [...]’»

Alternativ 2 støttes av mindretallet i utvalget og innebærer at stemmerettsalderen ved stortingsvalg senkes til 16 år. Forslaget må sees i sammenheng med forslaget til § 61 alternativ 2, se under.

I Dokument 12:11 (2019-2020) fremmes følgende forslag:

«Forslag C

§ 50 første ledd første punktum skal lyde:

Alternativ 1 (endring kun på bokmål):

Stemmerett ved stortingsvalg har norske borgere som har fylt 18 år eller fyller 18 år i det året valgtinget holdes.

Alternativ 2:

Stemmerett ved stortingsvalg har norske borgere som har fylt 16 år eller fyller 16 år i det året valgtinget holdes.

–

Røysterett ved stortingsvalg har dei norske borgarane som har fylt 16 år eller fyller 16 år i det året valtinget blir halde.»

§ 50 Første ledd andre punktum

Forslaget støttes av et annet mindretall og er et tillegg til alternativ 1 og 2. Dette forslaget innebærer at utenlandske statsborgere får stemmerett etter seks års botid.

Andre ledd

Forslaget til endring av § 50 andre ledd støttes av et enstemmig valglovutvalg og innebærer språklige endringer som må sees i sammenheng med de andre leddene i § 50.

Tredje ledd

Et enstemmig valglovutvalg foreslår at § 50 tredje ledd oppheves. Det innebærer at det ikke lenger vil være adgang til å fastsette særlige regler for å frata personer som på valgdagen åpenbart lider av alvorlig sjeelig svekkelse eller nedsatt bevissthet, stemmeretten. Det er i dag ikke fastsatt noen bestemmelser med hjemmel i § 50 tredje ledd. Utvalget mener det heller ikke er aktuelt å fastsette slike regler i framtiden.

Om den nærmere begrunnelse for forslagene vises det til NOU 2020:6 kapittel 9.

I Dokument 12:11 fremmes følgende forslag:

«Forslag D

§ 50 første ledd nytt andre punktum skal lyde:

Personer som ikke er norske borgere, har stemmerett på de samme vilkår hvis de har vært folkeregistrert som bosatt i Norge de siste seks årene før valgdagen.

–

Personar som ikkje er norske borgarar, har røysterett på dei same vilkåra dersom dei har vore folkeregistrerte som busette i Noreg dei siste seks åra før valdagen.

Forslag E

§ 50 andre ledd skal lyde:

I hvilken utstrekning norske borgere som på valgdagen er bosatt utenfor riket, men oppfyller vilkårene foran, har stemmerett, fastsettes ved lov.

–

I kva mon norske borgarar som på valdagen er busette i utlandet, men som stettar vilkåra ovanfor, skal ha røysterett, blir fastsett i lov.

Forslag F

§ 50 tredje ledd oppheves.»

Grunnloven § 61 (forslag X)

Det er etter gjeldende bestemmelse en forutsetning for valgbarhet at man er stemmeberettiget.

Flertallet i Valglovutvalget foreslår at stemmerettsalderen og valgbarhetsalderen blir den samme, jf. forslagene til § 50 første ledd.

Det foreslås en mindre språklig endring i bokmålsversjonen. Det foreslås ingen endring i nynorskversjonen. Den foreslåtte endringen gjør at ordlyden blir lik på begge målformer.

Mindretallet i utvalget støtter alternativ 2. Forslaget må sees i sammenheng med forslaget om å redusere stemmerettsalderen til 16 år, jf. forslaget til § 50 første ledd alternativ 2.

Om den nærmere begrunnelsen for Valglovutvalgets forslag vises det til NOU 2020:6 side 175 flg.

I Dokument 12:11 (2019-2020) fremmes følgende forslag:

«Forslag X

§ 61 skal lyde:

Alternativ 1 (endring kun på bokmål):

Ingen kan velges til representant uten å ha stemmerett.

Alternativ 2:

Ingen kan velges til representant uten å ha stemmerett og uten å ha fylt 18 år eller fylle 18 år i det året valginget holdes.

–

Ingen kan veljast til representant utan å ha røysterett og utan å ha fylt 18 år eller fylle 18 år i det året valtinget blir halde.»

1.3.3 FORSLAG FREMSATT I DOKUMENT 12:13 (2019–2020)

Forslag nr. 13 fra Freddy André Øvstegård, Mona Fagerås, Lars Haltbrekken, Kari Elisabeth Kaski og Solfrid Lerbrekk om endring i §§ 12, 50 og 61 (innføring av 16 års stemmerettsalder)

BAKGRUNN

Forslagsstillerne viser til at stemmeretten er blant demokratiets mest grunnleggende og beste borgerrettigheter. Gjennom avgitte stemmer i valg skal innbyggerne bestemme hvordan land, lokalsamfunn og egne liv skal styres og utvikles, hvilken retning man ønsker på samfunnsutviklingen, og hvilke muligheter ulike mennesker skal ha.

Dagens stemmerettsalder i stortingsvalg er 18 år. Det er et paradoks, når man vet at dagens 16- og 17-åring har en rekke plikter og rettigheter pålagt dem gjennom lov. Dette er lover som disse ungdommene ikke har samme muligheter til å påvirke gjennom valg som voksne har.

Den norske valgordningen står på skuldrene til en lang historie med stadig utvidelse av stemmeretten. Fra 1814 måtte man være mann på minst 25 år med eieendom for å anses som stemmeberettiget. I 1898 ble det innført stemmerett for alle menn over 25 år, i 1913 fikk Norge stemmerett for kvinner over 25 år, i 1920 ble stemmerettsalderen senket til 23 år, i 1946 til 21 år, deretter 20 år i 1967 og 18 år fra og med 1978.

Stemmerettsalderen er med andre ord ikke hugget i stein. Tvert imot har rammene for stemmeretten stadig vært under utvikling: ved at stadig flere mennesker får stemmerett, og ved at stemmerettsalderen stadig kryper nedover. 16 års stemmerett er en naturlig fortsettelse av denne utviklingen.

Nærmere om begrunnelsen for forslaget

Det ligger to prinsipper bak ønsket om å senke stemmerettsalderen til 16 år. Det ene er at 16-års stemmerett innebærer en utvidelse av det deltakende demokratiet. Det er et viktig prinsipp, fordi det betyr at flere får stemmerett, flere lærer seg å bruke stemmeretten tidlig, og flere kan avgi sin mening i et velorganisert, stemmebasert demokrati.

Det andre er prinsippet om at den som er gammel nok til å ta voksne valg, også bør ha rett til å være med på å velge den lovgivende forsamling og dermed kunne påvirke de lovene de plikter å følge. I Norge er kriminell lavalder 15 år, seksuell lavalder er 16 år, retten til sjøl å velge utdanning kommer etter fylte 15 år, retten til å velge politisk og religiøst ståsted er 15 år, rett til abort er 16 år og retten til å motta (eller nekte) helsehjelp er 16 år. Alt dette peker mot at det er rimelig også å ha en stemmerettsalder i Norge på 16 år.

En rekke land i verden har derfor satt ned stemmerettsalderen til 16 eller 17 år. I Europa har Østerrike innført stemmerett for 16-åringer for valg på alle nivåer – fra lokale til nasjonale valg og folkeavstemninger, vedtatt av den østerrikske nasjonalforsamlingen i 2007. Det første nasjonale valget der også 16-åringer hadde stemmerett, var det østerrikske valget til Europaparlamentet i juni 2009.

Sju delstater i Tyskland har også senket stemmerettsalderen til 16 år ved kommunevalg, én av dem også ved delstatsvalg. Det første kommunevalget med en stemmerettsalder på 16 år ble gjennomført i 1996 i Niedersachsen. I Sveits er det 16-års stemmerett i delstaten Glarus ved lokal- og regionvalg.

Motargumenter

Det er tre motargumenter som gjerne trekkes fram i debatten om 16-års stemmerett. Det første er at ungdom under 18 år ikke er modne nok til å ta stilling i politiske spørsmål. Det andre er at 16-års stemmerett i praksis ikke bidrar til økt valgdeltakelse. Det siste er at både myndighetsalderen og valgbarhetsalderen er 18 år, og at disse to bør samsvare med stemmerettsalderen.

Umodenhet

«Valgundersøkelser fra Tyskland tyder på at ungdom skiller seg fra den øvrige velgerskaren først og fremst ved at de stemmer mer ideologisk og mindre realpolitisk. De stemmer altså mer på ideer enn på saker. Noen vil kalle det litt naivt, andre vil kalle det konsekvent og reflektert. Umodent er det i alle fall ikke.» (Hege Ulstein, Dagsavisen 30. juli 2012).

I debatter om 16-års stemmerett har det blitt hevdet at 16-åringer er for umodne til å delta i valg. Dette er en diskutabel påstand av tre årsaker. Først fordi modenhet er vanskelig å måle. Noen 16-åringer vil klart være umodne. Men objektive kriterier for modenhet ville

nok raskt kunne føre til at også mange voksne og eldre ville vært å regne for umodne, uten at disse blir fratatt stemmeretten. I dag har som kjent også senile og umyndiggjorte mennesker stemmerett.

Den andre årsaken er at det er glidende overganger mellom modenhet og ikke-modenhet. Det er selvsagt ikke slik at før et visst antall år etter fødselen er man umoden, og etter denne datoen er man plutselig moden. Det vil alltid være snakk om glidende overganger, enten man velger 16- eller 18-års stemmerett.

Disse to årsakene gjør at modenhet i praksis også er en politisk vurdering, ikke bare en biologisk vurdering. Og – dette er den tredje årsaken – derfor har man tidligere for eksempel vurdert andre typer modenhet i Norge til en alder under 18 år, som strafferettslig modenhet til 15 år, seksuell modenhet til 16 år og religiøs modenhet til 15 år.

Valgdeltakelse

Det har blitt hevdet at å gi stemmerett til ungdom mellom 16 og 18 år vil bety lavere valgdeltakelse. Det er riktig at unge velgere har en lavere tilbøyelighet til å stemme, og at valgdeltakelse gjerne stiger med årene. Om det faktisk blir netto flere som stemmer, vil derfor andelen som stemmer, synke.

I 2011 ble det gjennomført en forsøksordning med stemmerett i kommune- og fylkestingsvalget for 16- og 17-åringer i 20 utvalgte kommuner. Tallene viser at 16- og 17-åringene hadde en lavere valgdeltakelse enn landet for øvrig. 57,3 prosent av 16- og 17-åringene som fikk mulighet til å stemme, brukte denne muligheten. Valgdeltakelsen i kommunevalget var samlet på rundt 65 prosent.

På den andre siden viste tallene at deltakelsen var langt høyere enn den pleier å være for førstegangsvelgere ellers. Tilsvarende tall for førstegangsvelgere har tidligere ligget så langt nede som på 33 prosent. I forsøket var deltakelsen altså 57 prosent, og blant 16- og 17-åringer i enkeltkommuner som Marker og Vågå var den på over 70 prosent. I Luster kommune var den høyest, med 82,2 prosent.

Myndighetsalder

Det blir stadig hevdet som et argument mot stemmerettsalder på 16 år at stemmerettsalderen bør følge myndighetsalderen. Myndighetsalder, valgbarhetsalder og stemmerettsalder er alle i dag 18 år, slik det har vært siden 1979. I perioden 1948 til 1967 var alderen 21 år for alle tre.

I et norsk historisk perspektiv er det intet sammenfall mellom stemmerettsalder, valgbarhetsalder og myndighetsalder. De fleste årene har det ikke vært noe sammenfall mellom de tre. I periodene 1814–1948, samt perioden 1967–1969 og 1978–1979, til sammen nærmere 140 av de 200 siste årene, har myndighetsal-

der, valgbarhetsalder og stemmerettsalder ikke vært identiske, mens i 60 av disse årene har de vært sammenfallende – inkludert perioden fra 1979 og fram til i dag.

Om man bare ser på valgbarhet og stemmerett, har disse sammenfalt i Norge siden 1948. Før dette var de ulike. Fram til 1948 var valgbarhetsalderen i Norge 30 år, mens stemmerettsalderen varierte mellom 21 og 25 år. Forslaget har på denne bakgrunn alternativer som sikrer at man kan stemme for at den enkelte kan velges som representant eller regjeringsmedlem både fra 16 og 18 år. Dersom forslaget til endring av § 50 vedtas, følger det av §§ 12 og 61 at stemmerettsalderen avgjør valgbarhet og mulighet til å utnevnes til regjeringsmedlem. Forslagsstillerne har derfor lagt inn forslag som gjør det mulig å senke stemmerettsalderen til 16 år, men samtidig opprettholde alder for valgbarhet og regjeringsdelaktelse på 18 år.

Siden det i innværende periode også fremmes grunnlovsforslag om å innføre republikk og avvikle det arvelige monarkiet, fremmes forslaget om å endre § 12 i tre ulike alternativer, tilpasset ulike mulige utfall av behandlingen av forslaget om republikk.

Forslagsstillerne fremmer følgende forslag:

«§ 12 første ledd første punktum skal lyde:

Alternativ 1:

Kongen velger selv et råd av stemmeberettigede norske borgere som har fylt 18 år.

–

Kongen vel sjølv eit råd av røysteføre norske borgarar som har fylt 18 år.

Alternativ 2:

Regjeringen velger selv et råd av stemmeberettigede norske borgere som har fylt 18 år.

–

Regjeringa vel sjølv eit råd av røysteføre norske borgarar som har fylt 18 år.

Alternativ 3:

Presidenten velger selv et råd av stemmeberettigede norske borgere som har fylt 18 år.

–

Presidenten vel sjølv eit råd av røysteføre norske borgarar som har fylt 18 år.

§ 50 første ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Stemmeberettigede ved stortingsvalg er de norske borgere, menn eller kvinner, som senest i det år valgtinget holdes, har fylt 16 år.

–

Røysterett ved stortingsval har dei norske borgarane som har fylt 16 år eller fyller 16 år i det året valtinget blir halde.

Alternativ 2:

Stemmerett ved stortingsvalg har norske borgere som har fylt 16 år eller fyller 16 år i det året valgtinget holdes.

–

Røysterett ved stortingsval har dei norske borgarane som har fylt 16 år eller fyller 16 år i det året valtinget blir halde.

§ 61 skal lyde:

Alternativ 1:

Den som skal velges til representant, må å ha fylt 18 år eller fyller 18 år det året valgtinget holdes.

–

Den som skal veljast til representant må ha fylt 18 år eller fyller 18 år det året valtinget blir halde.

Alternativ 2:

Ingen kan velges til representant dersom de ikke har stemmerett, eller dersom de ikke har fylt 18 år eller fyller 18 år i det året valgtinget holdes.

–

Ingen kan veljast til representant om dei ikkje har røysterett, eller om dei ikkje har fylt 18 år eller fyller 18 år i det året valtinget blir halde.»

1.4 Forslag om endring i Grunnloven § 53 om tap av stemmerett og tap av verv

Grunnloven § 53 (forslag G)

Bestemmelsen omhandler tap av stemmerett.

Valglovutvalgets forslag til endring av Grunnloven § 53 er fremsatt i to alternativer.

Alternativ 1 støttes av flertallet i utvalget og innebærer at § 53 foreslås opphevet.

§ 53 bokstav a gir i dag hjemmel til å fastsette regler om at stemmerett kan tapes ved domfellelse for straffbare handlinger. Straffeloven inneholder ikke lenger noen bestemmelse om å kunne fradømme en person stemmeretten, og det ansees heller ikke aktuelt å innføre slike bestemmelser.

Bokstav b slår i dag fast at stemmeretten tapes ved å gå i fremmed makts tjeneste uten samtykke fra regjeringen. Bestemmelsen er vanskelig å kontrollere, den er svært inngripende (omfatter for eksempel også sivil ansettelse i andre lands departementer) og kan ikke antas å fungere preventivt. Det er også nylig i større grad åpnet opp for å ha dobbelt statsborgerskap. Dobbelt statsborgerskap gjør det mer problematisk å ha denne bestemmelsen om tap av stemmerett. Etter den gjeldende be-

stemmelsen vil det å avtjene verneplikten i det andre landet medføre tap av stemmerett i Norge.

Innholdet i gjeldende § 53 forslås derfor opphevet.

Valglovutvalgets flertall foreslår samtidig å erstatte dagens innhold i § 53 med en bestemmelse som gjelder fradømmelse av vervet som stortingsrepresentant. Hensikten er å gi en klar hjemmel til straffeloven § 56, som åpner for å fradømme stortingsrepresentanter vervet.

Alternativ 2 støttes av et mindretall i utvalget og innebærer at § 53 oppheves uten at det samtidig innføres en hjemmel i lov til å fradømme en stortingsrepresentant vervet.

Om den nærmere begrunnelsen for Valglovutvalgets forslag vises det til NOU 2020:6 side 202 flg.

Forslag G

§ 53 skal lyde:

Alternativ 1:

En representant som dømmes for straffbare handlinger, kan fratas vervet i overensstemmelse med det som fastsettes i lov.

–

En representant som blir dømd for strafflagde handlingar, kan bli fråteken ombodet i samsvar med føresegner om dette i lov.

Alternativ 2:

§ 53 oppheves.

1.5 Forslag om endring i Grunnloven §§ 54, 68 og 121 om valgperiode og nyvalg

1.5.1 INNLEDNING

Det er fremsatt forslag til endringer i Grunnloven § 54 både i Dokument 12:11 og Dokument 12:26.

1.5.2 NÆRMERE OM FORSLAGENE I DOKUMENT 12:11 (2019-2020)

Grunnloven § 54 (forslag H)

Grunnloven § 54 regulerer valgperioden og tidspunktet for avholdelse av stortingsvalg. Forslagene om endringer i § 54 støttes av et enstemmig valglovutvalg.

Første ledd

Utvalget foreslår at bestemmelsen i første ledd videreføres, men med enkelte språklige endringer.

Andre til femte ledd

Forslagene til andre til femte ledd er nye og innfører en beredskapshjemmel til å forlenge eller utsette valgtinget, eller gjennomføre omvalg, som følge av ekstraordinære hendelser. Konstitusjonell nødrett og bered-

skapsloven vil fortsatt kunne komme til anvendelse, for eksempel i krigssituasjoner eller dersom det ikke er mulig å samle hverken et beslutningsdyktig storting eller en beslutningsdyktig regjering.

Andre ledd omtaler hovedregelen om at det er Stortinget som kan beslutte å forlenge eller utsette valgtinget. Slike beslutninger skal fattes med tilslutning fra to tredjedeler av Stortingets 169 medlemmer. Det er ikke nødvendig at alle Stortingets medlemmer er til stede, men det må være minst 113 representanter som stemmer for forslaget. Det nødvendige to tredjedels flertallet beregnes altså på grunnlag av det samlede antallet stortingsrepresentanter og ikke de oppmøtte representantene. Dette skiller seg dermed fra hvordan grunnlovsendringer vedtas, jf. Grunnloven § 73 tredje punktum og § 121.

Flere vilkår må være oppfylt for å kunne fatte vedtak etter andre ledd. Det første vilkåret for å kunne forlenge eller utsette valgtinget er at det har hendt noe ekstraordinært. Med begrepet ekstraordinært settes en høy terskel for hvilke alvorlige hendelser som omfattes av vilkåret. Videre er det et krav at det ekstraordinære er egnet til å hindre en vesentlig del av velgerne fra å stemme. Vilkaåret egnet uttrykker at det i visse tilfeller kan være tilstrekkelig med en risiko eller et potensial for at velgerne hindres fra å stemme grunnet hendelsen. Vilkaåret hindrer ulike konsekvenser av den ekstraordinære hendelsen som kan få velgerne fra å stemme.

Et videre vilkår er kvalifikasjonskravet om at en vesentlig del av velgerne potensielt må være forhindret fra å stemme grunnet hendelsen. Det er ikke tilstrekkelig at et begrenset antall velgere i én eller flere kommuner er rammet av en naturkatastrofe eller andre ekstraordinære hendelser selv om hendelsen er alvorlig. Derimot må et betydelig antall – en vesentlig del av velgerne – være potensielt forhindret fra å stemme grunnet hendelsen. Til grunn for vilkåret ligger også at det må dreie seg om velgere, med andre ord personer med stemmerett.

Å forlenge valgtinget på valgdagen kan enten skje ved at myndighetene avbryter stemmingen og åpner valgtinget på et senere tidspunkt, eller ved at det pågående valgtinget fortsetter over et lengre tidsrom enn opprinnelig fastsatt. Valgtinget kan kun forlenges med én dag.

Tredje ledd fastsetter en begrensning om at vedtaket om forlengelse eller utsettelse kan fattes bare så langt det er nødvendig for å sikre velgerne mulighet til å stemme. Dette er et krav til forholdsmessighet mellom vedtaket om forlengelse eller utsettelse og formålet om å sikre velgerne mulighet til å stemme. Nødvendighetskravet retter seg for det første mot avgjørelsen om hvorvidt valgtinget overhodet skal forlenges eller utsettes. Nødvendighetskravet retter seg for det andre mot omfanget av forlengelsen eller utsettelsen. Valgtinget kan ikke forlenges eller utsettes i flere kommuner enn der det er

nødvendig for å sikre velgerne mulighet til å stemme. Valgtinget kan heller ikke forlenges eller utsettes lenger enn nødvendig. Det er i tillegg ikke mulig å forlenge eller utsette valgtinget i mer enn én måned etter det opprinnelige fastsatte tidspunktet for valgtinget.

Fjerde ledd lovfester adgang for Kongen i statsråd til å forlenge eller utsette valgtinget dersom et beslutningsdyktig storting ikke kan samles. En slik beslutning medfører også at samtlige statsråder som er til stede, i ettertid kan holdes konstitusjonelt ansvarlig dersom bestemmelsen misbrukes. Kongen i statsråd kan kun utsette valgtinget i sju dager. For øvrig gjelder de samme begrensningene som følger av andre og tredje ledd.

Femte ledd åpner for at Stortinget på samme vilkår som følger av andre og tredje ledd, kan vedta omvalg. Myndigheten til å vedta omvalg er lagt til det utgående Stortinget. Dette innebærer at vedtak om omvalg må fattes før det nye Stortinget trer sammen. Denne bestemmelsen kommer i tillegg til de ordinære omvalgsreglene. Heller ikke omvalg kan vedtas for flere kommuner eller holdes senere i tid enn det som er nødvendig. Femte ledd siste punktum slår også fast at de valgte representantene blir sittende i vervet til omvalget er endelig godkjent. Dette tilsvarer de generelle regler om omvalg som følger av utkast til ny valglov § 16-5.

Sjette ledd

Sjette ledd er også nytt og slår fast at et nyvalgt storting ikke kan omgjøre vedtaket til et tidligere storting om at det skal holdes omvalg.

Om den nærmere begrunnelsen for Valglovutvalgets forslag vises det til NOU 2020:6 kapittel 22.

I Dokument 12:11 (2019-2020) fremmes følgende forslag:

«Forslag H
§ 54 skal lyde:

Storingsvalg holdes hvert fjerde år innen utgangen av september.

Hvis det har skjedd noe ekstraordinært som er egnet til å hindre en vesentlig del av velgerne fra å stemme, kan Stortinget med stemmene fra to tredjedeler av Stortingets medlemmer forlenge valgtinget med inntil én dag eller utsette valgtinget.

Forlengelse eller utsettelse kan vedtas bare så langt det er nødvendig for å sikre velgerne mulighet til å stemme. Valgtinget skal være avsluttet innen én måned etter den dag Kongen i statsråd har fastsatt som valgdag.

Hvis Stortinget ikke kan samles, kan Kongen i statsråd forlenge valgtinget med inntil én dag eller utsette valgtinget i inntil syv dager på de samme vilkår som er nevnt i andre og tredje ledd.

Hvis det har skjedd noe ekstraordinært som har hindret en vesentlig del av velgerne fra å stemme, kan det sittende Stortinget med stemmene fra to tredjedeler

av medlemmene bestemme at det skal holdes omvalg. Omvalg kan vedtas bare så langt det er nødvendig for å sikre velgerne mulighet til å stemme. De valgte representantene blir sittende i vervet til omvalget er endelig godkjent.

Et nyvalgt storting kan ikke omgjøre et tidligere stortingsvedtak om at det skal holdes omvalg.

–

Storingsvalg blir halde kvart fjerde år innan utgangen av september.

Har det skjedd noko ekstraordinært som gjer at ein vesentleg del av veljarane kan bli hindra frå å røyste, kan Stortinget med røystene frå to tredjedelar av medlemmene forlengje valtinget med opp til éin dag eller utsetje valtinget.

Det kan berre gjerast vedtak om forlenging eller utsetjing i den mon det er naudsynt for at veljarane skal kunne få røyste. Valtinget skal vere avslutta innan éin månad etter den dagen Kongen i statsråd har fastsett som valdag.

Dersom Stortinget ikkje kan samlast, kan Kongen i statsråd forlengje valtinget med opp til éin dag eller utsetje valtinget i opp til sju dagar på dei same vilkåra som er nemnde i andre og tredje leddet.

Har det skjedd noko ekstraordinært som har hindra ein vesentleg del av veljarane frå å røyste, kan det sitjande Stortinget med røystene frå to tredjedelar av medlemmene vedta at det skal haldast omval. Det kan berre gjerast vedtak om omval i den mon det er naudsynt for at veljarane skal kunne få røyste. Dei valde representantane blir sitjande til omvalet er endeleg godkjent.

Eit nyvalt storting kan ikkje gjere om eit tidlegare stortingsvedtak om at det skal haldast omval.»

1.5.3 NÆRMERE OM FORSLAGENE I DOKUMENT 12:26 (2019–2020)

Forslag 26 fra Himanshu Gulati gjelder endring i §§ 54, 68 og 121 (om å tillate nyvalg midt i en stortingsperiode)

BAKGRUNN

Forslagsstilleren viser til at i mange land med parlamentarisk styresett er det anledning til å oppløse parlamentet og skrive ut nyvalg midt i en valgperiode. I den norske Grunnloven finnes det ikke en slik mulighet.

Det kan være flere situasjoner hvor den parlamentariske situasjonen tilsier at man bør ha muligheten til å skrive ut nyvalg. Det kan enten være i forbindelse med mistillitsforslag, kabinettsspørsmål eller andre store nederlag for regjeringen i Stortinget, eller det kan være i forbindelse med andre politiske kriser eller endringer i den parlamentariske situasjonen. Bare i stortingsperioden 2017–2021 har det vært flere mulige store endringer i den parlamentariske situasjonen i Norge, f.eks. om det

hadde blitt et annet utfall av Kristelig Folkepartis veivalg i 2018 og ved Fremskrittspartiets uttreden fra regjering i 2020.

I land som Storbritannia og Danmark er retten til å skrive ut nyvalg en rett som tilligger statsministeren. I Sverige er muligheten for nyvalg knyttet til parlamentariske kriser og derfor av et mer begrenset omfang.

Et annet viktig moment er hvordan et mulig nyvalg påvirker valgperiodene. I Sverige har man fast riksdagsvalg hvert fjerde år, og et eventuelt nyvalgt parlament gjelder derfor kun ut den ordinære valgperioden. I Danmark og Storbritannia holdes folketings- og parlamentsvalg senest hvert fjerde og femte år, og fristen for neste valg forskyves når et nytt valg skrives ut.

Forslagsstiller ønsker å gi statsministeren og regjeringen, gjennom vedtak i Kongen i statsråd, muligheten til å oppløse Stortinget midt i en valgperiode og skrive ut nyvalg til nasjonalforsamlingen, uten å endre dagens bestemmelser om ordinære parlamentsvalg. Et eventuelt nyvalgt storting vil med dette forslaget derfor sitte frem til det neste ordinære stortingsvalget. Videre mener forslagsstiller at ytterligere detaljer rundt muligheten for nyvalg bør bestemmes i lov, og at dette allerede dekkes av Grunnlovens eksisterende formuleringer.

Forslagsstiller fremmer med dette to alternative formuleringer til reelt innhold hva gjelder muligheten til å skrive ut nyvalg. Den ene muligheter er knyttet til mistillitsvedtak eller konkret nederlag for regjeringen i Stortinget, mens den andre muligheten legges til Kongen i statsråd uavhengig av dette. Forslagsstiller er av den oppfatning at neste storting bør ha anledning til å drøfte begge muligheter.

Totalt fremmer forslagsstiller fire alternative forslag på dette området, for å ta høyde for mest hensiktsmessig plassering i Grunnloven i tilfelle Stortinget skulle vedta anbefalingene fra valglovutvalget om endringer i § 54 (NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – Ny valglov).

Som en naturlig følgeendring av muligheten til å skrive ut nyvalg foreslås to endringer som regulerer når Stortinget skal tre sammen etter et ekstraordinært valg, og at grunnlovsforslag må behandles på nytt etter neste ordinære valg, ikke eventuelle ekstraordinære valg, for å kunne bli vedtatt.

Forslagsstilleren fremmer følgende forslag:

«§ 54 nytt annet og tredje ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Kongen kan skrive ut nyvalg til nytt storting som skal avløse det tidligere valgte storting før funksjonstida til dette storting er omme dersom Stortinget har uttrykt mistillit til regjeringen, eller et vedtak er fattet etter at regjeringen uttrykkelig har motsatt seg det, og statsministeren eller dennes stedfortreder før avstemningen

har meddelt at det vil bli utskrevet nyvalg hvis den får et resultat som regjeringen ikke vil godta.

Etter et nyvalg skal neste ordinære valg avholdes på den tiden som følger av første ledd.

–

Kongen kan skrive ut nyval til nytt storting som skal løyse av det tidlegare valde stortinget før funksjonstida til dette stortinget er omme dersom Stortinget har uttrykt mistillit til regjeringa, eller eit vedtak er gjort etter at regjeringa uttrykkeleg har sett seg imot det, og statsministeren eller ein statsråd i hans stad før røystinga har gjort kjent at det blir skrive ut nyval om ho får eit resultat som regjeringa ikkje godtek.

Etter eit nyval skal neste ordinære val haldast på den tida som følgjer av fyrste leddet.

Alternativ 2:

Kongen kan skrive ut nyvalg til nytt storting som skal avløse det tidligere valgte storting før funksjonstida til dette storting er omme.

Etter et nyvalg skal neste ordinære valg avholdes på den tiden som følger av første ledd.

–

Kongen kan skrive ut nyval til nytt storting som skal løyse av det tidlegare valde stortinget før funksjonstida til dette stortinget er omme.

Etter eit nyval skal neste ordinære val haldast på den tida som følgjer av fyrste leddet.

§ 68 nytt annet ledd skal lyde:

Etter et nyvalg trer Stortinget sammen senest to uker etter at valgtingene er tilendebrakt.

–

Etter eit nyval kjem Stortinget saman seinast to veker etter at valtinga er avslutta.

§ 121 første og annet punktum skal lyde:

Viser erfaring at noen del av denne Kongeriket Norges Grunnlov bør endres, skal endringsforslag fremsettes senest innen utgangen av september måned i året før et ordinært valg og kunngjøres på trykk. Men først etter neste ordinære valg, og senest innen utgangen av september måned høyst to år deretter, tilkommer det Stortinget å bestemme om den foreslåtte endring skal finne sted eller ei.

–

Viser røynsla at nokon del av denne grunnlova for Kongeriket Noreg bør endrast, skal framlegget om endring leggjast fram seinast innan utgangen av september i året før eit ordinært val og kunngjerast på prent. Men fyrst etter neste ordinære val, og seinast innan utgangen av september høgst to år etter det, avgjer Stortinget om endringa skal gjerast eller ikkje.

Alternativ 3:

Ny § 54 a skal lyde:

Kongen kan skrive ut nyvalg til nytt storting som skal avløse det tidligere valgte storting før funksjonstiden til dette stortinget er omme dersom Stortinget har uttrykt mistillit til regjeringen, eller et vedtak er fattet etter at regjeringen uttrykkelig har motsatt seg det, og statsministeren eller dennes stedfortreder før avstemningen har meddelt at det vil bli utskrevet nyvalg hvis den får et resultat som regjeringen ikke vil godta.

Etter et nyvalg skal neste ordinære valg avholdes på den tiden som følger av § 54 første ledd.

–

Kongen kan skrive ut nyval til nytt storting som skal løse av det tidlegare valde stortinget før funksjonstida til dette stortinget er omme dersom Stortinget har uttrykt mistillit til regjeringa, eller eit vedtak er gjort etter at regjeringa uttrykkeleg har sett seg imot det, og statsministeren eller ein statsråd i hans stad før røystinga har gjort kjent at det blir skrive ut nyval om ho får eit resultat som regjeringa ikkje godtek.

Etter eit nyval skal neste ordinære val haldast på den tida som følgjer av § 54 fyrste leddet.

§ 68 nytt annet ledd og § 121 første og annet punktum skal lyde:

[Som alternativ 1–2]

Alternativ 4:

Ny § 54 a skal lyde:

Kongen kan skrive ut nyvalg til nytt storting som skal avløse det tidligere valgte storting før funksjonstiden til dette stortinget er omme.

Etter et nyvalg skal neste ordinære valg avholdes på den tiden som følger av første ledd.

–

Kongen kan skrive ut nyval til nytt storting som skal løse av det tidlegare valde stortinget før funksjonstida til dette stortinget er omme.

Etter eit nyval skal neste ordinære val haldast på den tida som følgjer av § 54 fyrste leddet.

§ 68 nytt annet ledd og § 121 første og annet punktum skal lyde:

[Som alternativ 1–2]

1.6 Forslag om endring i Grunnloven § 55 om valglov og klage på stemmerett

Grunnloven § 55 (forslag I)

Gjeldende bestemmelse omhandler gjennomføringen av valget.

Et enstemmig valglovutvalg har foreslått en språklig omarbeidelse av bestemmelsen, og begrepet «valgtingene» er erstattet med «valget». Det er ikke lenger tilstrekkelig å ha regler for valgtinget, siden en stor del velgere stemmer under forhåndsstemmeperioden.

Andre punktum i gjeldende bestemmelse foreslås fjernet, noe som innebærer at Stortinget ikke lenger skal avgjøre klager som angår stemmerett. Det foreslås i stedet i valgloven § 14-9 at riksvalestyret, også skal behandle klager knyttet til stemmerett. Om den nærmere begrunnelsen vises det til NOU 2020:6 kapittel 20.

I Dokument 12:11 (2019-2020) fremmes følgende forslag:

«Forslag I

§ 55 skal lyde:

Valget skal gjennomføres på den måten som fastsettes ved lov.

–

Vallet skal gjennomførast på den måten som blir fastsett i lov.»

1.7 Forslag om endring i Grunnloven §§ 56 og 57 om antall valgdistrikter

1.7.1 INNLEDNING

Det er fremsatt forslag om endring av antall valgdistrikter både i Dokument 12:11 og Dokument 12:23.

1.7.2 NÆRMERE OM FORSLAGENE I DOKUMENT 12:11 (2019-2020)

Grunnloven § 56 (forslag J og K)

Grunnloven § 56 ble opphevet i 1972 og er i dag tom.

Valglovutvalgets forslag til en ny § 56 i Grunnloven tilsvarer det som i dag er regulert i Grunnloven § 57 andre ledd og delvis siste ledd. Bestemmelsen regulerer antall valgdistrikter og gir hjemmel for i lov å fastsette bestemmelser om grensene mellom disse. Bestemmelsen foreslås skilt ut som en egen paragraf for å skille dette fra fordelingen av mandater mellom valgdistriktene.

Systemet som foreslås av Valglovutvalget, er at § 56 skal regulere antall valgdistrikter og inndelingen av disse, § 57 skal regulere fordelingen av de 169 mandatene mellom valgdistriktene, og § 59 skal regulere selve valgoppjøret, hvordan stemmene omgjøres til mandater.

Første ledd

Forslaget til § 56 første ledd fremsettes i fire alternativer.

Forslagene under alternativ 1a til 1d støttes av flertallet i utvalget og innebærer å ta inn antall valgdistrikter i Grunnloven.

Valglovutvalget er delt i synet på hvor mange valgdistrikter det skal være. Flertallet i utvalget går inn for 19 valgdistrikter, jf. dagens § 57 andre ledd. I tråd med synet til mindretallet i utvalget fremmes det også forslag der tallet 19 er byttet ut med annet ønsket tall.

Alternativ 2 innebærer at antall valgdistrikter ikke lenger skal fremgå av Grunnloven. Forslaget er støttet av mindretallet i utvalget.

Det foreslås at antall valgdistrikter reguleres i lov, men det stilles tilsvarende krav for å endre antall valgdistrikter fastsatt i lov som ved grunnlovsendring. Kravet om to tredjedels flertall tilsvare kravet i Grunnloven § 121, og kravet om at to tredjedeler av Stortingets medlemmer må være til stede, tilsvare kravet i Grunnloven § 73 tredje punktum. Det er imidlertid ikke krav om et mellomliggende valg.

Tidsbegrensningen i tredje punktum knytter seg til at det må være et visst tidsrom før et valg for å gjøre mulig nødvendige tilpasninger. Dette henger også sammen med at det i § 57 foreslås at beregningen av mandater skal gjøres hvert fjerde år.

Andre ledd

Forslaget til § 56 andre ledd, alternativ 1, støttes av flertallet i utvalget og innebærer at grensene mellom valgdistriktene fastsettes ved lov. Dette er en videreføring av gjeldende rett, jf. dagens § 57 sjette ledd.

Etter alternativ 2, som foreslås av mindretallet i utvalget, skal det i andre og tredje punktum stilles særskilte krav for å endre grensene mellom valgdistriktene.

Kravet om to tredjedels flertall tilsvare kravet i Grunnloven § 121, og kravet om at to tredjedeler av Stortingets medlemmer må være til stede, tilsvare kravet i Grunnloven § 73 tredje punktum. Det er imidlertid ikke krav om et mellomliggende valg. Tidsbegrensningen i tredje punktum knytter seg til at det må være et visst tidsrom før et valg for å gjøre mulig nødvendige tilpasninger. Dette henger også sammen med at det i § 57 foreslås at beregningen av mandater skal gjøres hvert fjerde år.

Om den nærmere begrunnelsen for Valglovutvalgets forslag vises det til NOU 2020:6 kapittel 5.

I Dokument 12:11 (2019-2020) fremmes følgende forslag:

«Forslag J

§ 56 første ledd skal lyde:

Alternativ 1a:

Riket inndeles i 19 valgdistrikter.

–

Riket blir inndelt i 19 valdistrikt.

Alternativ 1b:

Riket inndeles i 13 valgdistrikter.

–

Riket blir inndelt i 13 valdistrikt.

Alternativ 1c:

Riket inndeles i 12 valgdistrikter.

–

Riket blir inndelt i 12 valdistrikt.

Alternativ 1d:

Riket inndeles i 11 valgdistrikter.

–

Riket blir inndelt i 11 valdistrikt.

Alternativ 2:

Antall valgdistrikter fastsettes ved lov. Antall valgdistrikter skal vedtas med to tredjedels flertall, og minst to tredjedeler av Stortingets medlemmer må være til stede. Endringer i antall valgdistrikter må vedtas på første eller andre storting etter et valg om de skal få virkning ved neste stortingsvalg.

–

Talet på valdistrikt blir fastsett i lov. Talet på valdistrikt skal vedtakast med to tredjedels fleirtal, og minst to tredjedeler av medlemmene av Stortinget må vere til stades. Endringar i talet på valdistrikt må vedtakast på det fyrste eller andre stortinget etter eit val om dei skal få verknad ved det neste stortingsvalet.

Forslag K

§ 56 andre ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Grensene mellom valgdistriktene fastsettes ved lov.

–

Grensene mellom valdistrikta blir fastsette i lov.

Alternativ 2:

Grensene mellom valgdistriktene fastsettes ved lov. Grensene mellom valgdistrikter skal vedtas med to tredjedels flertall, og minst to tredjedeler av Stortingets medlemmer må være til stede. Endringer av grensene mellom valgdistriktene må vedtas på første eller andre storting etter et valg om de skal få virkning ved neste stortingsvalg.

–

Grensene mellom valdistrikta blir fastsette i lov. Grensene mellom valdistrikta skal vedtakast med to tredjedels fleirtal, og minst to tredjedeler av medlemmene av Stortinget må vere til stades. Endringar av grensene mellom valdistrikt må vedtakast på det fyrste eller andre stortinget etter eit val om dei skal få verknad ved det neste stortingsvalet.»

Grunnloven § 57 (forslag L til N)

Gjeldende bestemmelse regulerer antallet representanter som skal velges til Stortinget.

Første ledd

Valglovutvalget har ikke fremmet forslag til endring av antall stortingsrepresentanter, jf. bestemmelsens første ledd, men et enstemmig utvalg foreslår språklige endringer i bokmålsversjonen.

Andre ledd

Forslaget til endring i andre ledd, alternativ 1, støttes av flertallet i utvalget. Det innebærer at mandatene skal fordeles mellom valgdistriktene ved å først tildele alle distriktene ett mandat hver. De resterende mandatene fordeles på bakgrunn av innbyggertall i valgdistriktet, etter Sainte-Laguë-metoden. I denne fordelingen er det den rene Sainte-Laguë-metoden med første delings-tall 1. Noen av utvalsmedlemmene mener denne fordelingsmetoden bør benyttes uavhengig av hvor mange valgdistrikter landet deles inn i. Enkelte andre medlemmer mener denne fordelingsmetoden fungerer med dagens valgdistrikter, men at den ikke tar tilstrekkelige distriktmessige hensyn ved færre og større valgdistrikter. Dersom valgdistriktene deles inn etter de nye fylkene, vil disse medlemmene derfor beholde dagens arealfaktor på 1,8, se alternativ 2.

Alternativ 2 støttes av et mindretall i utvalget og innebærer å videreføre dagens metode for å fordele mandatene mellom valgdistriktene, det vil si på grunnlag av antall innbyggere og areal, jf. gjeldende § 57 femte ledd. Det er gjort noen språklige endringer i bokmålsversjonen.

Tredje ledd

Forslaget til tredje ledd støttes av et enstemmig valglovutvalg. Tredje ledd er et unntak fra andre ledd og fastsetter at alle valgdistriktene skal ha minst fire mandater. Dersom et valgdistrikt etter fordelingen i andre ledd har fått færre enn fire mandater, skal dette valgdistriktet likevel få tildelt til sammen fire mandater. Deretter tas dette valgdistriktet og de fire mandatene det har fått, ut av beregningen, og det gjøres en ny mandatfordeling etter andre ledd for de resterende valgdistriktene.

Fjerde ledd

Forslaget til fjerde ledd støttes av et enstemmig valglovutvalg. Fjerde ledd slår fast at mandatfordelingen nå skal gjøres hvert fjerde år, før hvert stortingsvalg. Dette innebærer en endring fra gjeldende rett, der mandatene kun fordeles på nytt hvert åttende år.

Femte ledd

Forslaget til femte ledd støttes av et enstemmig valglovutvalg. Femte ledd fastslår at det kan fastsettes nærmere regler om dette i valgloven.

Nåværende sjetten ledd foreslås opphevet.

I Dokument 12:11 fremmes følgende forslag:

«Forslag L

§ 57 første ledd skal på bokmål lyde:

Det skal velges 169 stortingsrepresentanter.

Forslag M

§ 57 andre ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Hvert valgdistrikt får ett mandat, og de resterende mandatene fordeles med Sainte-Laguës metode på grunnlag av innbyggertall.

–

Kvart valdistrikt får eitt mandat, og resten av mandata blir utdelte med Sainte-Laguë-metoden på grunnlag av innbyggjartal.

Alternativ 2:

Det antall stortingsrepresentanter som skal velges fra hvert valgdistrikt, beregnes på grunnlag av forholdet mellom distriktets antall innbyggere samt areal, og hele rikets antall innbyggere samt areal. I denne beregning gir hver innbygger 1 poeng og hver kvadratkilometer 1,8 poeng.

–

Talet på stortingsrepresentantar som skal veljast frå kvart valdistrikt, blir utrekna på grunnlag av høvet mellom innbyggjartalet og flatevidda i distriktet på den eine sida og innbyggjartalet og flatevidda i heile riket på den andre sida. I denne utrekninga gjev kvar innbyggjar 1 poeng og kvar kvadratkilometer 1,8 poeng.

Forslag N

§ 57 tredje til femte ledd skal lyde:

Alle valgdistrikter skal ha minst fire mandater.

Mandatene skal fordeles mellom valgdistriktene hvert fjerde år.

Nærmere bestemmelser om hvordan mandatene skal fordeles mellom valgdistriktene, fastsettes ved lov.

–

Alle valdistrikt skal ha minst fire mandat.

Mandata skal delast mellom valdistrikta kvart fjerde år.

Nærare føresegner om korleis mandata skal delast mellom valdistrikta, blir fastsette i lov.

Nåværende sjetten ledd oppheves.»

1.7.3 NÆRMERE OM FORSLAG I DOKUMENT 12:23 (2019-2020)

Forslag nr. 23 fra Freddy André Øvstegård gjelder endring i § 57 (om valgdistrikt).

BAKGRUNN

Forslagsstilleren fremmer med dette forslag om endring av § 57 i Grunnloven om valgdistriktene i Norge. I Grunnloven er det slått fast at det er 169 medlemmer av Stortinget, og at disse fordeles i 19 valgdistrikter (ut fra tidligere fylkesinndeling) basert på areal og folketall og med ett utjevningsmandat per fylke.

Forslagsstilleren mener at Stortinget bør ha mulighet i neste periode til å justere Grunnloven § 57 slik at man i tilfeller der fylkene ønsker det selv, kan innrette valgdistriktene ut fra ny fylkesstruktur. Forslagsstilleren fremmer flere alternative forslag, slik at Stortinget om ønskelig skal ha mulighet til å justere antall valgdistrikter fram mot stortingsvalget 2025. Forslagsstilleren tar altså ikke med dette forslaget stilling til hvorvidt noen valgdistrikter bør slås sammen eller ikke.

Forslagsstilleren fremmer også alternativer basert på at Valglovutvalgets flertallsforslag i NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg om endring av Grunnloven §§ 56 til 59 blir vedtatt, jf. Dokument 12:11 (2019–2020).

Forslagsstilleren fremmer følgende forslag:

«Alternativ 1:

57 annet og tredje ledd skal lyde:

Riket inndeles i 18 valgdistrikter.

151 av stortingsrepresentantene skal velges som distriktsrepresentanter og 18 som utjevningsrepresentanter.

–

Riket blir inndelt i 18 valdistrikt.

151 av stortingsrepresentantane skal veljast som distriktsrepresentantar og 18 som utjamningsrepresentantar.

Alternativ 2:

57 annet og tredje ledd skal lyde:

Riket inndeles i 17 valgdistrikter.

152 av stortingsrepresentantene skal velges som distriktsrepresentanter og 17 som utjevningsrepresentanter.

–

Riket blir inndelt i 17 valdistrikt.

152 av stortingsrepresentantane skal veljast som distriktsrepresentantar og 17 som utjamningsrepresentantar.

Alternativ 3:

57 annet og tredje ledd skal lyde:

Riket inndeles i 16 valgdistrikter.

153 av stortingsrepresentantene skal velges som distriktsrepresentanter og 16 som utjevningsrepresentanter.

–

Riket blir inndelt i 16 valdistrikt.

153 av stortingsrepresentantane skal veljast som distriktsrepresentantar og 16 som utjamningsrepresentantar.

Alternativ 4:

57 annet og tredje ledd skal lyde:

Riket inndeles i 15 valgdistrikter.

154 av stortingsrepresentantene skal velges som distriktsrepresentanter og 15 som utjevningsrepresentanter.

–

Riket blir inndelt i 15 valdistrikt.

154 av stortingsrepresentantane skal veljast som distriktsrepresentantar og 15 som utjamningsrepresentantar.

Alternativ 5:

57 annet og tredje ledd skal lyde:

Riket inndeles i 14 valgdistrikter.

155 av stortingsrepresentantene skal velges som distriktsrepresentanter og 14 som utjevningsrepresentanter.

–

Riket blir inndelt i 14 valdistrikt.

155 av stortingsrepresentantane skal veljast som distriktsrepresentantar og 14 som utjamningsrepresentantar.

Alternativ 6 til 10:

§ 56 første ledd og § 59 første ledd skal lyde:

[Som alternativ 1 til 5]»

1.8 Forslag om endring i Grunnloven § 58 om valg i hver kommune

Grunnloven § 58 (forslag O)

Det fremgår av gjeldende bestemmelse at valg møtene skal holdes særskilt for hver kommune.

Endringene i bestemmelsen foreslås av et enstemmig valglovutvalg. Forslaget innebærer at begrepet «valgtinget» endres til «valget» for å reflektere at valget ikke bare består av valgtinget, men også av forhåndsstemmeperioden. At valgene skjer i hver kommune, er

et sentralt element i hvordan valgene gjennomføres, og det foreslås derfor å videreføre dette i Grunnloven.

Andre punktum i gjeldende bestemmelse om at det på valgtinget stemmes direkte på stortingsrepresentanter med vararepresentanter for hele valgdistriktet, foreslås fjernet. Bakgrunnen er at innføringen av utjevningsmandatene har endret valgordningen. Velgerne stemmer ikke lenger bare direkte på stortingsrepresentanter fra valgdistriktet. Velgernes stemmer avgjør også fordelingen av utjevningsmandater i et nasjonalt oppgjør, jf. Grunnloven § 59.

I Dokument 12:11 (2019-2020) fremmes følgende forslag:

«Forslag O

§ 58 skal lyde:

Valget holdes særskilt for hver kommune.

–

Valet blir halde særskilt for kvar kommune.»

1.9 Forslag om endring i Grunnloven § 59 om valgoppgjøret (sperregrense og fordeling av utjevningsmandater)

Grunnloven § 59 (forslag P til V)

Gjeldende bestemmelse regulerer partifordelingen av mandater. Det fremgår av bestemmelsen at det er forholdsmessighet mellom valglistenes stemmetall som skal være retningsgivende for valgoppgjøret. Paragrafen har videre bestemmelser om utvelgelsen av utjevningsrepresentantene.

Den foreslåtte bestemmelsen viderefører i stor grad dagens § 59, men det er gjort språklige endringer, og noen elementer av valgordningen er flyttet til andre paragrafer. Systemet som foreslås av Valglovutvalget, er at § 56 skal regulere antall valgdistrikter og inndelingen av disse, § 57 skal regulere fordelingen av de 169 mandatene mellom valgdistriktene, og § 59 skal regulere selve valgoppgjøret, hvordan stemmene omgjøres til mandater.

Første ledd

Alternativ 1 til § 59 første ledd støttes av flertallet i utvalget.

Forslaget viderefører gjeldende rett. Det slår fast at ett mandat i hvert valgdistrikt skal velges gjennom utjevningsmandatordningen på grunnlag av stemmetallet i hele landet. Resten av mandatene i hvert valgdistrikt er direktemandater og velges gjennom stemmetallet i valgdistriktet.

Alternativ 2 støttes av mindretallet i utvalget og regulerer valg og kåring av utjevningsmandater i en ord-

ning der utjevningsmandatene føres opp på en nasjonal liste.

Andre ledd første punktum

Forslag til endring av § 59 andre ledd første punktum er fremsatt i flere alternativer.

Alternativ 1a støttes av flertallet i Valglovutvalget. Andre ledd regulerer hvordan direkte mandatene velges. Det viderefører innholdet i første og andre ledd i gjeldende § 59 og innebærer at de direktevalgte representantene velges fra hvert valgdistrikt ved forholds-tallsvalg etter Sainte Lagüe-metoden med 1,4 som det første delingstallet.

Alternativ 1b støttes av et mindretall i utvalget. Forslaget er likt med alternativ 1 a, bortsett fra at første delingstall er redusert til 1,2.

Andre ledd andre punktum

Alternativ 2a støttes av åtte av utvalgets medlemmer, som mener at det uansett distriktsstørrelse bør innføres en slik sperregrense. Forslaget kommer i tillegg til forslagene under alternativ 1.

Alternativ 2b fremsettes av seks av utvalgsmedlemmene og innebærer å innføre en sperregrense på fire prosent for distriktsmandatene. Forslaget kommer i tillegg til forslagene under alternativ 1.

Om den nærmere begrunnelse for Valglovutvalgets forslag vises det til NOU 2002:6 kapittel 5.

Tredje ledd - sperregrensen

Når det gjelder § 59 tredje ledd, har Valglovutvalget delt seg i mange ulike fraksjoner. Uenigheten knytter seg til 1) nivået på sperregrensen (tre, fire eller fem prosent), 2) om det skal stilles krav til at partiene må ha stilt liste i alle valgdistrikter for å kunne få utjevningsmandater, og 3) om partier som får minst ett direkte mandat, skal kunne få utjevningsmandat selv om de ikke er over sperregrensen.

Etter alternativ 1a skal tredje ledd erstatte femte ledd i gjeldende § 59. Det foreslås to sentrale endringer i gjeldende rett ved at kravet for å kunne få utjevningsmandater foreslås senket fra fire til tre prosent av de godkjente stemmene i hele landet. Med godkjente stemmer menes stemmer som er gitt til et parti eller en liste og teller med i valgoppgjøret. Blanke stemmer og forkastede stemmer skal ikke regnes med. Her videreføres gjeldende rett. I tillegg foreslås det å innføre et krav om at partiet må ha stilt liste i alle valgdistriktene for å kunne få utjevningsmandater. Det er også tydeliggjort i ordlyden at det kun er registrerte politiske partier som kan få utjevningsmandater. Også dette er en videreføring av gjeldende rett. Dersom to registrerte politiske partier stiller liste sammen, vil denne listen kunne få utjevningsmandater så lenge de øvrige krav om å ha stilt liste i alle valgdistrikter og å ha fått over tre prosent av stemmene er oppfylt. Dersom et registrert politisk parti

stiller liste sammen med en uregistrert liste, vil imidlertid ikke kravene i andre ledd være oppfylt. Dette er også videreføring av gjeldende rett.

Etter alternativ 1b foreslås sperregrensen videreført på fire prosent.

Etter alternativ 1c foreslås sperregrensen økt til fem prosent.

Alternativ 2 foreslås av ett medlem i Valglovutvalget.

Dette medlemmet mener det ikke bør være et krav om å stille liste i alle valgdistriktene for å kunne få utjevningsmandater. Bortsett fra dette er forslaget likt alternativ 1c.

Alternativ 3 støttes av to av utvalgets medlemmer. Disse medlemmene mener at partier som har fått minst ett direktemandat, skal kunne få utjevningsmandater selv om de ikke har fått minst tre prosent av de godkjente stemmene i hele riket. Bortsett fra dette er forslaget likt alternativ 1a.

Alternativ 4a støttes av tre av utvalgets medlemmer.

Også disse medlemmene mener at partier som har fått minst ett direktemandat, skal kunne få utjevningsmandater selv om de ikke har fått mer enn tre prosent av de godkjente stemmene i hele riket. Til forskjell fra alternativ 3 innebærer dette forslaget ikke et krav om at partiene må ha stilt liste i hele landet for å kunne få utjevningsmandater.

Alternativ 4b støttes av utvalgslederen. Forslaget har samme innhold som alternativ 4a, bortsett fra en sperregrense på fire prosent. Det har også samme innhold som alternativ 2, bortsett fra at partier som har fått minst ett direktemandat, også skal kunne få utjevningsmandater.

Fjerde ledd

Forslaget til endring av § 59 fjerde ledd er fremsatt i to alternativer.

Alternativ 1 støttes av flertallet i utvalget og viderefører innholdet i dagens § 59 fjerde ledd med visse språklige endringer.

Alternativ 2 støttes av mindretallet i utvalget. Forslaget er likt som alternativ 1, bortsett fra at første delingstall er redusert til 1,2.

Femte ledd

Forslaget til endring i § 59 femte ledd er fremsatt i to alternativer.

Alternativ 1 støttes av flertallet i utvalget og viderefører dagens § 59 sjette ledd med mindre språklige endringer.

Alternativ 2 støttes av mindretallet i utvalget og gir hjemmel til å fastsette bestemmelser i lov om kåring av utjevningsmandater ved en ordning der utjevningsmandatene velges fra nasjonale lister.

Sjette ledd

Forslaget til § 59 sjette ledd er enstemmig og innebærer at forbudet mot listeforbund videreføres, jf. dagens § 59 tredje ledd.

I Dokument 12:11 fremmes følgende forslag:

«Forslag P

§ 59 første ledd skal lyde:

Alternativ 1:

I hvert valgdistrikt skal én representant tildeles utjevningsmandat på grunnlag av stemmetallet i hele riket. De andre representantene i valgdistriktet tildeles direktemandater på grunnlag av stemmetallet i valgdistriktet.

–

I kvart valdistrikt skal én representant få tildelt utjamningsmandat på grunnlag av røystetalet i hele riket. De andre representantene i valdistriktet får tildelt direktemandat på grunnlag av røystetalet i valdistriktet.

Alternativ 2:

Utjevningsmandatene skal velges på grunnlag av stemmetallet i hele riket. Kandidatene kåres i den rekkefølge de står i på partienes nasjonale lister.

–

Utjamningsmandata skal veljast på grunnlag av røystetalet for hele riket. Kandidatene blir kåra i den rekkefølge de står i på dei nasjonale listene til partia.

Forslag Q

§ 59 andre ledd første punktum skal lyde:

Alternativ 1a:

De direktevalgte representantene velges fra hvert valgdistrikt ved forholdstallsvalg etter Sainte-Laguës metode med 1,4 som det første delingstallet.

–

Dei direktevalde representantane blir valde frå kvart valdistrikt med høvestalsval etter Sainte-Laguë-metoden med 1,4 som det fyrste delingstallet.

Alternativ 1b:

De direktevalgte representantene velges fra hvert valgdistrikt ved forholdstallsvalg etter Sainte-Laguës metode med 1,2 som det første delingstallet.

–

Dei direktevalde representantane blir valde frå kvart valdistrikt med høvestalsval etter Sainte-Laguë-metoden med 1,2 som det fyrste delingstallet.

Forslag R

§ 59 andre ledd andre punktum skal lyde:

Alternativ 2a:

Direktemandatene fordeles mellom de listene som har fått minst tre prosent av de godkjente stemmene i valgdistriktet.

–

Direktemandata blir delte mellom de listene som har fått minst tre prosent av de godkjende røystene i valdistriktet.

Alternativ 2b:

Direktemandatene fordeles mellom de listene som har fått minst fire prosent av de godkjente stemmene i valgdistriktet.

–

Direktemandata blir delte mellom de listene som har fått minst fire prosent av de godkjende røystene i valdistriktet.

Forslag S

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Alternativ 1a:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har stilt liste i alle valgdistriktene og har fått minst tre prosent av de godkjente stemmene i hele riket.

–

Utjammingsmandata blir delte mellom de registrerte politiske partia som har stilt liste i alle valdistrikta og har fått minst tre prosent av de godkjende røystene i hele riket.

Alternativ 1b:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har stilt liste i alle valgdistriktene og har fått minst fire prosent av de godkjente stemmene i hele riket.

–

Utjammingsmandata blir delte mellom de registrerte politiske partia som har stilt liste i alle valdistrikta og har fått minst fire prosent av de godkjende røystene i hele riket.

Alternativ 1c:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har stilt liste i alle valgdistriktene og har fått minst fem prosent av de godkjente stemmene i hele riket.

–

Utjammingsmandata blir delte mellom de registrerte politiske partia som har stilt liste i alle valdistrikta

og har fått minst fem prosent av de godkjende røystene i hele riket.

Alternativ 2:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har fått minst fire prosent av de godkjente stemmene i hele riket.

–

Utjammingsmandata blir delte mellom de registrerte politiske partia som har fått minst fire prosent av de godkjende røystene i hele riket.

Alternativ 3:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har stilt liste i alle valgdistriktene, og som har fått minst tre prosent av de godkjente stemmene i hele riket eller har vunnet minst ett direktemandat.

–

Utjammingsmandata blir delte mellom de registrerte politiske partia som har stilt liste i alle valdistrikta, og som har fått minst tre prosent av de godkjende røystene i hele riket eller har vunnet minst ett direktemandat.

Alternativ 4a:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har fått minst tre prosent av de godkjente stemmene i hele riket eller har vunnet minst ett direktemandat.

–

Utjammingsmandata blir delte mellom de registrerte politiske partia som har fått minst tre prosent av de godkjende røystene i hele riket eller har vunnet minst ett direktemandat.

Alternativ 4b:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har fått minst fire prosent av de godkjente stemmene i hele riket eller har vunnet minst ett direktemandat.

–

Utjammingsmandata blir delte mellom de registrerte politiske partia som har fått minst fire prosent av de godkjende røystene i hele riket eller har vunnet minst ett direktemandat.

Forslag T

§ 59 fjerde ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Utjevningsmandatene fordeles på grunnlag av partienes samlede stemmetall i hele riket. Stemmer og mandater til lister som ikke oppfyller kravene i tredje ledd, holdes utenfor. Det gjennomføres en beregning

ved hjelp av Sainte-Laguës metode med 1,4 som det første delingstallet. Utjevningsmandatene går til de partiene som har fått færre direktevalgte mandater enn det som følger av denne beregningen.

–

Utjamningsmandata blir delte mellom partia på grunnlag av røystetala for heile riket. Røyster og mandat til lister som ikkje stettar krava i tredje leddet, blir haldne utanfor. Det blir gjort ei utrekning etter Sainte-Laguë-metoden med 1,4 som det fyrste delingstallet. Utjamningsmandata går til dei partia som har fått færre direktevalde mandat enn det som følgjer av denne utrekninga.

Alternativ 2:

Utjevningsmandatene fordeles på grunnlag av partienes samlede stemmetall i hele riket. Stemmer og mandater til lister som ikke oppfyller kravene i tredje ledd, holdes utenfor. Det gjennomføres en beregning ved hjelp av Sainte-Laguës metode med 1,2 som det første delingstallet. Utjevningsmandatene går til de partiene som har fått færre direktevalgte mandater enn det som følger av denne beregningen.

–

Utjamningsmandata blir delte mellom partia på grunnlag av røystetala for heile riket. Røyster og mandat til lister som ikkje stettar krava i tredje leddet, blir haldne utanfor. Det blir gjort ei utrekning etter Sainte-Laguë-metoden med 1,2 som det fyrste delingstallet. Utjamningsmandata går til dei partia som har fått færre direktevalde mandat enn det som følgjer av denne utrekninga.

Forslag U

§ 59 femte ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Nærmere bestemmelser om i hvilke valgdistrikter partiene skal få utjevningsmandatene, fastsettes ved lov.

–

Nærare føresegner om kva valdistrikt partia skal få utjamningsmandata i, blir fastsette i lov.

Alternativ 2:

Nærmere bestemmelser om kåring av utjevningsmandater fra partienes nasjonale lister fastsettes ved lov.

–

Nærare føresegner om kåring av utjamningsmandat frå dei nasjonale listene til partia blir fastsette i lov.

Forslag V

§ 59 sjetten ledd skal lyde:

Listeforbund er ikke tillatt.

–

Listesamband er ulovleg.»

1.9.1 NÆRMERE OM DOKUMENT 12:4 (2019–2020))

Forslag nr. 4 fra Roy Steffensen om endring i § 59 (sperregrense på fem prosent for utjevningsmandater).

BAKGRUNN

Siden systemet med utjevningsordningen i valglovgivningen ble vedtatt innført i Grunnloven 10. mai 1988, har sperregrensen for utjevningsmandater ligget fast på 4 prosent. Slik forslagsstilleren ser det, bør Stortinget vurdere å heve sperregrensen til 5 prosent. I store deler av tiden siden det nye systemet ble innført, har Norge hatt mindretallsregjeringer, og små partier har fått en langt større makt og betydning enn velgeropplutningen skulle tilsi.

Et konkret eksempel på stor makt til et lite parti er perioden 1985–1989, da Fremskrittspartiet med to mandater satt i såkalt vippeposisjon. Slik forslagsstilleren ser det, kan det også i fremtiden bli problemer med dannelse av regjeringer og at små partier kan få for stor makt i forhold til oppslutningen fra folket ved valg.

Mange kan komme til å stemme taktisk for å få et parti over sperregrensen, noe som igjen tilsier at de minste partiene får uforholdsmessig stor innflytelse, særlig hvis de avgjør regjeringsspørsmålet.

Man ser også at små partier får en form for «vetorett» i enkelte saker, selv om de bare representerer et lite mindretall av folket. Dette er med på å svekke tilliten til politikerne. En heving av sperregrensen til for eksempel fem prosent, slik Tyskland og Island har, vil kunne bidra til et mer stabilt og legitimt styringssystem.

For å sikre styringsdyktige regjeringer bør sperregrensen for utjevningsmandater heves – ikke senkes – som blant annet foreslått i NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – Ny valglov.

Forslaget fremsettes i to alternativer, tilpasset både dagens utforming av § 59 og endringen av § 59 som er foreslått i NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – Ny valglov.

Forslagsstiller fremmer følgende forslag:

«Alternativ 1:

§ 59 femte ledd skal lyde:

Intet parti kan tildeles noe utjevningsmandat med mindre det har fått minst 5 prosent av det samlede stemmetall for hele riket.

–

Ingen parti kan få utjamningsmandat utan å ha fått minst 5 prosent av det samla røystetalet for heile riket.

Alternativ 2:

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har stilt liste i alle valgdistriktene og har fått minst fem prosent av de godkjente stemmene i hele riket.

–

Utjammingsmandata blir delte mellom dei registrerte politiske partia som har stilt liste i alle valdistrikta og har fått minst fem prosent av dei godkjende røystene i heile riket.»

1.9.2 NÆRMERE OM DOKUMENT 12:16 (2019–2020)

Forslag 16 fra Bjørnar Moxnes om endring i § 59 (om lavere sperregrense for utjevningsmandater)

BAKGRUNN

Valglovutvalget (NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg) peker på at disproporsjonaliteten i den norske valgordningen i størst grad skyldes at partiene som ikke kommer over sperregrensa på fire prosent, er underrepresentert på Stortinget. Utvalgets flertall går derfor inn for å nedjustere sperregrensa som det mest hensiktsmessige tiltaket for å gjøre valgordningen mer proporsjonal.

Dagens valgordning favoriserer de største partiene, gjør det vanskelig å presentere nye alternativer for velgerne og fører til at urimelig mange stemmer ikke fører til representasjon. Frykten for fragmentering er ikke godt nok begrunnet til at det kan forsvare det som i realiteten er en svekkelse av det representative demokratiet.

I dagens storting har hver representant fra de seks største partiene i snitt om lag 16 000 velgere bak seg, mens Rødts ene representant har støtte fra 70 522 velgere og Miljøpartiet De Grønnes representant 94 788 velgere. Når veien blir lang fra avgitt stemme til representasjon på Stortinget, kan det bidra til å svekke oppslutningen om demokratiet.

Danmark har en valgordning med en sperregrense på to prosent, noe som bidrar vesentlig til at de jevnt over scorer langt bedre enn Norge når proporsjonalitet måles med det som kalles Gallaghers minste kvadraters metode. Jevnt over ligger Danmark de siste førti årene under to på denne målingen, mens Norge i snitt ligger mellom tre og fem.

Dette gir likevel ikke fragmentering – jevnt over har danskene ved de siste valgene valgt inn ett til to flere partier til Folketinget enn norske velgere har til Stortinget. Det nåværende Folketinget består av elleve partier (representantene fra Grønland og Færøyene ikke medregnet) mot Stortingets ni. Danmark har dessuten en

ordning der også alle partier som har vunnet minst ett distriktsmandat, også kvalifiserer til utjevningsmandater.

Forslaget fremmes både i en form basert på endring av paragrafen iht. forslag i NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – Ny valglov, og i en form som tar utgangspunkt i gjeldende lovtekst.

Forslagsstilleren fremmer følgende forslag:

«*Alternativ 1:*

§ 59 femte ledd skal lyde:

Intet parti kan tildeles noe utjevningsmandat med mindre det har fått minst 2 prosent av det samlede stemmetall for hele riket.

–

Ingen parti kan få utjammingsmandat utan å ha fått minst 2 prosent av det samla røystetalet for heile riket.

Alternativ 2:

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har stilt liste i alle valgdistriktene og har fått minst to prosent av de godkjente stemmene i hele riket.

–

Utjammingsmandata blir delte mellom dei registrerte politiske partia som har stilt liste i alle valdistrikta og har fått minst to prosent av dei godkjende røystene i heile riket.»

1.10 Forslag om opphevelse av Grunnloven § 60

Grunnloven § 60 (forslag W)

Det fremgår av gjeldende bestemmelse at det overlates til lovgivningen å gi nærmere regler om adgangen til å utøve stemmeretten uten å møte frem personlig på valgtinget.

Et enstemmig valglovutvalg foreslår at Grunnloven § 60 oppheves.

Utvalget viser til at skillet mellom valgting og forhåndsstemmeperioden er endret vesentlig siden innholdet i denne bestemmelsen ble fastsatt. Det foreslås videre gjennomgående endringer i begrepsbruken knyttet til valgtinget, jf. forslag til ny § 55. § 60 vil dermed ikke lenger ha noen selvstendig betydning.

I Dokument 12:11 fremmes følgende forslag:

«Forslag W

§ 60 oppheves.»

1.11 Forslag om endring i Grunnloven § 62 om valgbarhet knyttet til arbeidsforhold

Grunnloven § 62 (forslag Y og Z)

Det fremgår av gjeldende bestemmelse at visse personer er utelukket fra å kunne velges som stortingsrepresentant på grunn av sin stilling.

Første ledd

Det foreligger 2 alternative forslag til endringer i bestemmelsens første ledd.

Flertallet i utvalget (alle unntatt ett medlem) støtter alternativ 1 i forslaget.

Forslaget innebærer at kretsen av valgbare etter første ledd utvides. Dette innebærer at tjenestemenn ansatt ved statsrådets kontorer og tjenestemenn som er ansatt ved diplomatiet eller konsulatvesenet, nå er valgbar. Forbudet mot at Høyesteretts medlemmer kan velges til Stortinget, videreføres. Det er også gjort endring av ordlyden: «kan ikke velges til representanter» foreslås endret til «kan ikke stille til valg». Dette er gjort for å tydeliggjøre at medlemmer av Høyesterett heller ikke kan stå på en godkjent valgliste, og henger sammen med at reglene for fritak foreslås endret. For å kunne være valgbar og stille som kandidat på en valgliste må dommere i Høyesterett ha fratrudd stillingen sin før valglistene blir godkjent.

Alternativ 2 viderefører kretsen av personer som ikke er valgbar etter gjeldende § 62 første ledd. Det bør imidlertid for alle disse gjelde et vilkår om at de ikke kan stille til valg, slik det foreslås for medlemmer av Høyesterett i alternativ 1.

Andre ledd

Gjeldende § 62 andre ledd foreslås videreført av et enstemmig valglovutvalg, men bestemmelsen er språklig oppdatert.

I Dokument 12:11 fremmes følgende forslag:

«Forslag Y

§ 62 første ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Høyesteretts medlemmer kan ikke stille til valg.

–

Medlemmene av Høyesterett kan ikke stille til val.

Alternativ 2:

De tjenestemenn som er ansatt ved statsrådets kontorer, bortsett fra statssekretærer og politiske rådgivere, kan ikke stille til valg. Heller ikke Høyesteretts medlemmer eller tjenestemenn som er ansatt i utenrikstjenesten, kan stille til valg.

–

Tenestemenn som er tilsette ved statsrådskontora, bortsett fra statssekretærer og politiske rådgjevarar, kan ikkje stille til val. Heller ikkje medlemmene av Høyesterett eller tilsette i utanrikstenesta kan stille til val.

Forslag Z

62 andre ledd skal lyde:

Statsrådets medlemmer, statssekretærer og politiske rådgivere ved statsrådets kontorer kan ikke møte som representanter på Stortinget.

–

Medlemmer av statsrådet, statssekretærer og politiske rådgjevarar ved statsrådskontora kan ikkje møte som representantar på Stortinget.»

1.12 Forslag om endring i Grunnloven § 63 om plikten til å stille på valgliste

Grunnloven § 63 (forslag Æ)

Gjeldende bestemmelse gjelder plikten til å motta valget som representant til Stortinget.

Første og andre ledd

Første og andre ledd i Valglovutvalgets forslag tilsvarende første ledd i gjeldende § 63, men det foreslås enkelte endringer. Det ble i 2020 vedtatt endringer i § 63 første ledd bokstav c som innførte rett til fritak fra å stå på valgliste for kandidater som ikke ønsker å stå på valglisten. I forlengelsen av dette foreslår et enstemmig valglovutvalg at fritaksgrunnene i bokstav a og b fjernes. Den generelle muligheten til å be om fritak etter bokstav c vil også dekke de forholdene som reguleres av bokstav a og b.

Det må søkes om fritak før valglistene godkjennes, slik at velgerne vet hvilke kandidater som stiller til valg. Som en oppfølging av dette har et enstemmig utvalg foreslått et nytt andre ledd som slår fast at de kandidatene som blir valgt, har en plikt til å ta imot valget.

Tredje ledd

Tredje ledd er en videreføring av andre ledd i gjeldende § 63 om situasjoner der en kandidat blir valgt inn fra to eller flere valgdistrikter. Her er det enstemmig kun foreslått språklige endringer.

Om den nærmere begrunnelsen for Valglovutvalgets forslag vises det til NOU 2020:6, kapittel 11.

I Dokument 12:11 fremmes følgende forslag:

«Forslag Æ

§ 63 skal lyde:

Alle plikter å la seg føre opp på en valgliste, med mindre de gir skriftlig melding om at de ikke ønsker å bli

ført opp på den aktuelle valglisten. Regler for når og hvordan slik melding skal gis, fastsettes ved lov.

Alle som velges til representanter, plikter å motta valget.

De som velges til representanter for to eller flere valgdistrikter, skal gi melding om hvilket valg de vil motta. Regler for når og hvordan slik melding skal gis, fastsettes ved lov.

–

Alle har plikt til å la seg føre opp på ei valliste, med mindre dei melder skriftleg frå at dei ikkje vil stå på lista. Reglar for når og korleis meldinga skal gjevast, blir fastsette i lov.

Alle som blir valde til representantar, har plikt til å ta imot valet.

Dei som blir valde til representantar for to eller fleire valdistrikt, skal gje melding om kva val dei vil ta imot. Reglar for når og korleis meldinga skal gjevast, blir fastsette i lov.»

1.13 Forslag om endring i Grunnloven § 64 om fullmakt og klageordning

Grunnloven § 64 (forslag Ø)

Det fremgår av gjeldende bestemmelse at Stortinget har det avgjørende ord i valgspørsmål.

Første ledd

Et enstemmig valglovutvalg foreslår at bestemmelsens første ledd viderefører gjeldende § 64. Det er gjort noen språklige endringer i bokmålsversjonen.

Andre og tredje ledd

Andre og tredje ledd er nye og er knyttet til den nye klageordningen som foreslås av et enstemmig valglovutvalg.

Andre ledd første punktum innfører en klagerett på Stortingets avgjørelse av hvorvidt valget er gyldig. Både beslutning om at valget er gyldig eller ugyldig, kan påklages. Det er bare de som har stilt liste ved stortingsvalget, som har klagerett etter denne bestemmelsen. Dette innebærer en begrensning sammenliknet med andre klager knyttet til valget. Nærmere bestemmelser om klagerett og klagegrunner fastsettes ved lov, jf. andre punktum. Her åpnes det for at det kan settes begrensninger i klagegrunner og nærmere krav til klageinteressen. Tredje punktum legger avgjørelsen av klager på Stortingets avgjørelse av hvorvidt valget er gyldig, til Høyesterett. For å klage etter denne bestemmelsen må det tas ut søksmål mot Stortinget, jf. utkast til ny valglov § 14-7.

Tredje ledd omhandler konsekvensene av at stortingsvalget kjennes ugyldig. Det skal da gjennomføres omvalg, og de valgte representantene blir sittende til omvalget er endelig godkjent.

I Dokument 12:11 fremmes følgende forslag.

«Forslag Ø

§ 64 skal lyde:

De valgte representantene får tildelt fullmakter. Stortinget avgjør om fullmaktene er lovlige.

Alle som har stilt liste ved stortingsvalget, kan klage på Stortingets avgjørelse. Nærmere bestemmelser om klagerett og klagegrunner fastsettes ved lov. Høyesterett avgjør klagen.

Hvis Stortinget, Høyesterett eller riksgvalgstyret kjenner valget ugyldig, blir de valgte representantene sittende i vervet inntil et omvalg er endelig godkjent.

–

Dei valde representantane får tildelt fullmakter. Stortinget avgjer om fullmaktene er lovlege.

Alle som har stilt liste ved stortingsvalet, kan klage på avgjerda frå Stortinget. Nærare føresegner om klagerett og klagegrunnar blir fastsette i lov. Høgsterett avgjer klagen.

Dersom Stortinget, Høgsterett eller riksgvalgstyret kjenner valet ugyldig, blir dei valde representantane sitjande til eit omval er endeleg godkjent.»

1.14 Forslag om endring i Grunnloven § 71 om funksjonstid og adgangen til fritak

Grunnloven § 71 (forslag Å)

Det fremgår av gjeldende bestemmelse at mandatperioden for stortingsrepresentantene er fire år.

Et enstemmig valglovutvalgs forslag til første ledd viderefører innholdet i dagens § 71. Det er foreslått enkelte språklige endringer i bokmålsversjonen.

Flertallet i utvalget foreslår nye bestemmelser i andre til fjerde ledd om adgang til permisjon fra Stortinget.

Andre ledd

I andre ledd foreslår flertallet en hjemmel for at Stortinget gir nærmere regler om velferdspolis og kortere permisjoner. Det antas at dette i praksis vil innebære en videreføring av gjeldende rett.

Tredje ledd

Tredje ledd åpner for at det kan gis lengre permisjoner. Her foreslår flertallet at dette kun kan gis dersom stortingsrepresentanten skal utføre oppgaver av nasjonal interesse.

Fjerde ledd

Fjerde ledd slår fast at representanten selv må søke om permisjon. Dette kravet gjelder permisjoner etter både andre ledd og tredje ledd.

Utvalgets mindretall viser til at spørsmålet om nærmere regulering av adgangen til fritak ligger innenfor

Stortingets sfære, og mener det ikke er nødvendig å inn- ta regler om permisjon i Grunnloven.

Om den nærmere begrunnelsen for Valglovutval- gets forslag vises det til NOU 2020:6, kapittel 11.

I Dokument 12:11 fremmes følgende forslag.

«Forslag Å

§ 71 skal lyde:

De valgte representantene er medlemmer av Stor- tinget i fire sammenhengende år.

Stortinget kan gi nærmere regler om velferdspermi- sjon og om kortvarig permisjon på annet grunnlag.

En representant kan bare få permisjon for resten av valgperioden hvis det er for å utføre andre oppgaver av nasjonal interesse.

Representanten må selv søke om permisjon.

–

Dei valde representantane er medlemmer av Stor- tinget i fire år på rad.

Stortinget kan gi nærare regler om velferdspermi- sjon og om kortvarig permisjon på anna grunnlag.

Ein representant kan berre få permisjon for resten av valperioden om det er for å utføre andre oppgåver av nasjonal interesse.

Representanten må sjølv søkje om permisjon.»

1.15 Forslag om endring i Grunnloven § 72 om riksvalgstyre

Grunnloven § 72 (forslag A-1)

Bestemmelsen er ny og foreslås tatt inn i Grunnlo- ven § 72, som i dag er tom. Bestemmelsen, som foreslås av et enstemmig valglovutvalg, omhandler oppnevning av riksvalgstyret. Dette riksvalgstyret har en annen funksjon og skal settes sammen på en annen måte enn riksvalgstyret etter gjeldende rett.

Første ledd

I første ledd slås det fast at det er Stortinget som oppnevner riksvalgstyret, og at dette skal gjøres etter hvert stortingsvalg. Det stilles krav til at tre av medlem- mene skal være dommere. Lederen må være dommer. Dommere må være fast utnevnt. I tillegg gis det regler om oppnevning av varamedlemmer.

Andre ledd

Andre ledd regulerer funksjonstiden til riksvalgsty- ret. Det oppnevnes etter hvert stortingsvalg, jf. første ledd, og fungerer i fire år fra 1. januar det andre årsskiftet etter valget. Med en slik tidsperiode vil en være sikker på at riksvalgstyret er ferdig med å behandle det foregåen- de stortingsvalget før det nye riksvalgstyret tar over. Det nyoppnevnte riksvalgstyret vil da først få ansvaret for klagene knyttet til fylkestings- og kommunestyrevalg i

oppnevningsåret og deretter to år senere for klager ved stortingsvalget.

Tredje ledd

Tredje ledd setter begrensninger på hvem som kan oppnevnes til riksvalgstyret. Dersom et medlem av riksvalgstyret stiller til valg i løpet av perioden som riksvalgstyremedlem, må vedkommende gå endelig ut av riksvalgstyret, jf. fjerde ledd.

Vedkommende kan likevel oppnevnes på nytt til det neste riksvalgstyret hvis han eller hun da er valgbar. Tidspunktet for når vedkommende senest må gå ut av riksvalgstyret, er når valglistene godkjennes.

Femte, sjette og sjuende ledd

Femte, sjette og sjuende ledd omhandler når og hvordan Stortinget kan løse et medlem fra vervet i riksvalgstyret. Dette kan gjøres dersom vedkommende selv ber om det av personlige grunner, eller dersom ved- kommende grovt har krenket plikter som følger med vervet. Hvis medlemmet selv ønsker å bli løst fra vervet, kan Stortinget fatte vedtaket med vanlig flertall. Hvis et medlem skal løses fra vervet mot sin vilje, kreves det imidlertid at vedtaket fattes med to tredjedeler av stem- mene.

Varamedlemmer sidestilles med medlemmer, og de samme reglene gjelder for å løse et varamedlem fra ver- vet som for et medlem.

Åttende ledd

Etter åttende ledd kan det fastsettes nærmere be- stemmelser om riksvalgstyret i lov.

Om den nærmere begrunnelsen for Valglovutval- gets forslag vises det til NOU 2020:6, kapittel 20.

I Dokument 12:11 (2019-2020) fremmes følgende forslag:

«Forslag A-1

§ 72 skal lyde:

Etter hvert stortingsvalg oppnevner Stortinget et riksvalgstyre med fem medlemmer. Lederen og to andre medlemmer skal være dommere. Det skal oppnevnes tre felles varamedlemmer for de medlemmene som er dommere, og to felles varamedlemmer for de andre medlemmene.

Riksvalgstyret fungerer i fire år fra 1. januar det and- re årsskiftet etter stortingsvalget.

Følgende personer kan ikke oppnevnes til riksvalg- styret:

- a) medlemmer av regjeringen
- b) medlemmer og varamedlemmer av Stortinget, fyl- keeting og kommunestyre
- c) statssekretærer og politiske rådgivere ved statsråd- ets kontorer og på Stortinget.

Medlemmer og varamedlemmer av riksvallstyret som stiller til valg til Stortinget, fylkestinget eller kommunestyret, går ut av riksvallstyret.

Stortinget kan løse et medlem eller varamedlem fra vervet når han eller hun ber om det av personlige grunner eller grovt har krenket plikter som følger med vervet.

I særlige tilfeller kan Stortinget løse ett eller flere medlemmer eller varamedlemmer fra vervet hvis det er nødvendig for at riksvallstyret skal ivareta sine oppgaver.

Vedtaket om å løse et medlem eller et varamedlem fra vervet fattes med to tredjedeler av stemmene, men med vanlig flertall når vedkommende selv ber om å bli løst fra vervet.

Nærmere bestemmelser om riksvallstyret fastsettes ved lov.

–

Etter kvart stortingsvalg nemner Stortinget opp eit riksvallstyre med fem medlemmer. Leiaren og to andre medlemmer skal vere dommarar. Det skal nemnast opp tre sams varamedlemmer for dei medlemmene som er dommarar, og to sams varamedlemmer for dei andre medlemmene.

Riksvallstyret sit i fire år frå 1. januar det andre årskiftet etter stortingsvalet.

Desse kan ikkje nemnast opp til riksvallstyret:

- a) medlemmer av regjeringa
- b) medlemmer og varamedlemmer av Stortinget, fylkesting og kommunestyre
- c) statssekretærar og politiske rådgjevarar ved statsrådskontora og på Stortinget.

Medlemmer og varamedlemmer av riksvallstyret som stiller til val til Stortinget, fylkestinget eller kommunestyret, går ut av riksvallstyret.

Stortinget kan løyse ein medlem eller varamedlem frå ombodet når ho eller han ber om det av personlege grunnar eller grovt har krenkt plikter som følgjer med ombodet.

I særlege høve kan Stortinget løyse ein eller fleire medlemmer eller varamedlemmer frå ombodet dersom det må til for at riksvallstyret skal kunne ta seg av oppgåvene sine.

Vedtaket om å løyse ein medlem eller varamedlem frå ombodet blir gjort med to tredjedelar av røystene, men med vanleg fleirtal når vedkommande sjølv ber om å bli løyst frå ombodet.

Nærare føresegnar om riksvallstyret blir fastsette i lov.»

II

Stortinget får fullmakt til ved alminnelig flertallsvedtak å redigere paragraf- og leddnummer, samt justere henvisninger, i bestemmelser som berøres av at ett el-

ler flere alternativer i dette grunnlovsforslaget blir vedtatt.

Andre grunnlovsforslag fremsatt i sesjonen 2019–2020 som berøres av at ett eller flere alternativer i dette grunnlovsforslaget blir vedtatt, behandles ut fra bestemmelsenes nye ledd- og paragrafnummerering.»

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Even Eriksen, Lubna Boby Jaffery og Birte Usland, fra Høyre, lederen Peter Frølich og Svein Harberg, fra Senterpartiet, Nils T. Bjørke, fra Fremskrittspartiet, Carl I. Hagen, fra Sosialistisk Venstreparti, Sara Bell, fra Rødt, Seher Aydar, og fra Venstre, Grunde Almeland, viser til at Valglovutvalget, oppnevnt ved kongelig resolusjon 21. juni 2017, avga sin utredning i NOU 2020: 6 Frie og hemmelig valg i mai 2020.

Innledning

Komiteen viser til at utredningen var omfattende og preget av mange alternative forslag. Utredningen inneholdt også en rekke forslag til endringer i valgordningen som krever endringer i Grunnloven. For å sikre at disse endringene kunne behandles i inneværende stortingsperiode, ble samtlige forslag til grunnlovsendringer fra valglovutvalget, både flertalls- og mindretallsforslag, fremmet i Dokument 12:11 av en tverrpolitisk gruppe representanter uten å ta stilling til det enkelte forslag. De øvrige forslag som er omtalt i denne innstillingen, er fremmet av de respektive forslagsstillere som deres avklarte standpunkt.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til Innst. 143 S (2021–2022) fra kontroll- og konstitusjonskomiteen som omtaler behandlingen av grunnlovsforslag:

«Komiteen viser til at forslag til grunnlovssaker vert handsama annleis enn andre lovsaker. Handsaminga føreset at befolkninga skal verte kjend med forslaga og kunne ta stilling til dei i eit val.»

Dette medlem viser til at å fremme samtlige forslag fra valglovutvalget uten å ta stilling til det enkelte forslag ikke gjør det mulig for befolkningen å ta stilling til forslagene gjennom valg. Dette medlem bifaller i prinsippet kun forslagene som er fremmet av et samlet valglovutvalg, men har i innstillingen støttet forslag som styrker gjeldende valgordning.

Forslag om endring i § 14 om stortingsrepresentanters adgang til å bli statssekretær/rådgiver i regjeringen

Komiteen viser til Dokument 12:11, der det i § 14 første ledd er foreslått noen språklige endringer i bokmålsversjonen, dette for å oppnå større likhet mellom bokmåls- og nynorskversjonene. Endringen er kun språklig, og endrer ikke innholdet i første ledd. Komiteen slutter seg til endringsforslaget og anbefaler at forslag A i Dokument 12:11 bifalles.

Komiteen merker seg videre at det i Dokument 12:11 er fremmet to alternative forslag til nytt § 14 annet ledd. Alternativ 1, som støttes av et flertall i valglovutvalget, slår fast at stortingsrepresentanter ikke kan utnevnes til statssekretærer eller ansettes som rådgivere ved statsrådets kontorer. Et mindretall i utvalget støtter alternativ 2 som kun slår fast at stortingsrepresentanter ikke kan ansettes som rådgivere ved statsrådets kontorer. Komiteen viser til at Dokument 12:18 også fremmer forslag om et nytt § 14 annet ledd med tilsvarende innhold i tre alternativer. Forslagsstillernes alternativ 2 og 3 samsvarer med valglovutvalgets alternativer, men dette grunnlovsforslaget har i tillegg et alternativ 1, der det kun slås fast at stortingsrepresentanter ikke kan utnevnes til statssekretærer. Komiteen registrerer at forslagene til nytt annet ledd medfører en begrensning i stortingsrepresentanters anledning til å bli en del av regjeringsapparatet med den begrunnelse at regjeringen på den måten vil påvirke Stortingets sammensetning. Komiteen merker seg at et mindretall i valglovutvalget ikke ønsker å ta inn i Grunnloven en bestemmelse som begrenser regjeringens adgang til å hente stortingsrepresentanter til regjeringsapparatet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet, ønsker ikke å ta inn i Grunnloven en bestemmelse som begrenser regjeringens adgang til å hente stortingsrepresentanter til regjeringsapparatet. Flertallet viser til at det er mange hensyn som skal ivaretas når regjeringsapparatet skal settes sammen, både når det gjelder alder, kjønn, geografisk tilhørighet, kompetanse og erfaring. Selv om flertallet støtter intensjonen om å hente kompetente medarbeidere utenom de som er valgt til Stortinget, vil en slik begrensning i Grunnloven kunne være en uønsket begrensning i enkelte tilfeller.

Flertallet anbefaler på denne bakgrunn at forslag B, samtlige alternativer, ikke bifalles.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre viser til grunnlovsforslag 18 og den begrunnelse som er gitt for å utelukke at stortingsrepresentanter kan utnevnes som statssekretærer eller utnevnes som rådgiv-

vere ved statsrådets kontorer. Dagens ordning medfører at regjeringen får direkte innflytelse på Stortingets sammensetning. Ordningen innebærer også et avvik fra den grunnlovfestede ordning at det er velgerne, og ikke den utøvende makt, som skal beslutte Stortingets sammensetning. Det er viktig å ivareta velgernes suverenitet til å sette sammen Stortinget. Disse medlemmer viser til at et flertall i valglovutvalget foreslår at stortingsrepresentanter ikke skal kunne utnevnes som statssekretærer eller ansettes som rådgivere ved statsrådets kontorer, og til at forslag B alternativ 1 i Dokument 12:11 tilsvarer alternativ 2 i Dokument 12:18. Disse medlemmer støtter flertallet i valglovutvalget, som foreslår at stortingsrepresentanter ikke skal kunne utnevnes til statssekretærer eller politiske rådgivere og anbefaler at forslag B alternativ 1 i Dokument 12:11 bifalles.

Forslag om endring i §§ 12, 50 og 61 om hvem som skal ha stemmerett (alder og statsborgerskap)

Komiteen viser til at det i Dokument 12:11 er fremmet forslag både til språklige og innholdsmessige endringer i § 50 første ledd, språklige endringer i annet ledd, og oppheving av tredje ledd. Komiteen ser at de språklige endringene i bokmålsversjonen er gjort for å være mer i tråd med nynorskversjonen, samt ha en mer presis beskrivelse. Komiteen støtter de språklige endringene.

Komiteen merker seg videre at valglovutvalget samlet går inn for å oppheve tredje ledd, da det i dag ikke er fastsatt noen bestemmelse med hjemmel i dette. Det synes heller ikke som aktuelt å fastsette slike bestemmelser. Komiteen slutter seg derfor til at tredje ledd oppheves og anbefaler at forslag F i Dokument 12:11 bifalles.

Komiteen viser til at forslagene om innholdsmessige endringer i § 50 første ledd første punktum gjelder stemmerettsalder for norske statsborgere, og at forslaget til nytt annet punktum gjelder stemmerett for utenlandske statsborgere ved stortingsvalg. Flertallet i valglovutvalget støtter alternativ 1 og vil beholde 18 år som stemmerettsalder, som i dag. Et mindretall i utvalget støtter alternativ 2 og vil senke stemmerettsalderen ved stortingsvalg til 16 år.

Komiteen registrerer at et annet mindretall i utvalget støtter alternativ 3, som er et tilleggsforslag til de to andre alternativene, om at utenlandske statsborgere som har vært folkeregistrert i Norge de siste seks år før valget, skal gis stemmerett ved stortingsvalg.

Komiteen viser også til at alternativene 1 og 2 må sees i sammenheng med henholdsvis alternativ 1 og 2 i forslag til § 61, der alternativ 1 slår fast at stemmerettsalder og valgbarhetsalder er den samme og 18 år, og al-

alternativ 2 slår fast at selv om stemmerettsalderen skulle bli 16 år, skal valgbarhetsalderen fortsatt være 18 år.

Komiteen viser videre til at Dokument 12:13 også fremmer tilsvarende innholdsmessige forslag til endring i §§ 50 og 61 med det mål å senke stemmerettsalderen til 16 år, men beholde valgbarhetsalderen på 18 år. Disse forslagene har imidlertid en noe annen språklig formulering. Komiteen registrerer videre at forslagsstillerne i Dokument 12:13 også har tatt høyde for et flertall for å innføre republikk og derfor som en konsekvens av dette fremmer tre alternative formuleringer i § 12 for å stadfeste en valgbarhetsalder på 18 år.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet slutter seg til flertallet i valglovutvalget som vil beholde 18 år som stemmerettsalder slik som i dag. Disse medlemmer mener det er avgjørende at stemmerettsalder og valgbarhetsalder er den samme, og peker på at 18 år på en rekke områder i samfunnet er fastsatt som et skille der en blir ansvarlig for sine egne handlinger.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at det finnes gode grunner for å utvide demokratiet og la 16-åringene få stemmerett, særlig ved kommune- og fylkestingsvalg. Disse medlemmer har derfor støttet å senke stemmerettsalderen til 16 år ved kommune- og fylkestingsvalg, men la valgbarheten forbli 18 år, jf. Dokument 8:139 L (2021-2022) og Innst. 412 L (2021-2022). Disse medlemmer mener man bør høste erfaringene fra en slik endring før man senker stemmerettsalderen ved stortingsvalg.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, anbefaler at forslag C alternativ 1 i Dokument 12:11 bifalles.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser videre til forslaget om å gi utenlandske borgere stemmerett dersom de har vært folkeregistrert i Norge de siste 6 år. Dette flertallet står fast på dagens prinsipp om at kun norske statsborgere har stemmerett ved stortingsvalg. Dette flertallet støtter ikke forslaget og anbefaler at forslag D ikke bifalles.

Komiteens medlemmer fra Rødt og Venstre slutter seg til forslaget fra valglovutvalgets mindretall om å senke stemmerettsalderen ved stortingsvalg til 16 år og anbefaler at forslag C alternativ 2 i Dokument 12:11 bifalles, slik at § 50 første ledd skal lyde:

«Stemmerett ved stortingsvalg har norske borgere som har fylt 16 år eller fyller 16 år i det året valginget holdes.

–
Røysterett ved stortingsvalg har dei norske borgarane som har fylt 16 år eller fyller 16 år i det året valtinget blir halde.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti støtter forslaget om å senke stemmerettsalderen til 16 år og beholde valgbarhetsalderen på 18 år i Dokument 12:13. Dette medlems vurdering er at valgbarhetsalderen ved stortingsvalg bør opprettholdes fordi vervet bør ivaretas av personer som har nådd myndighetsalder.

Dette medlem anbefaler på denne bakgrunn at alternativ 2 til § 50 første ledd i Dokument 12:13 bifalles, slik at bestemmelsen skal lyde:

«Stemmerett ved stortingsvalg har norske borgere som har fylt 16 år eller fyller 16 år i det året valginget holdes.

–
Røysterett ved stortingsvalg har dei norske borgarane som har fylt 16 år eller fyller 16 år i det året valtinget blir halde.»

Dette medlem anbefaler videre at alternativ 1 til § 61 i Dokument 12:13 bifalles, slik at bestemmelsen skal lyde:

«Den som velges til representant, må ha fylt 18 år eller fylle 18 år det året valginget holdes.

–
Den som skal veljast til representant må ha fylt 18 år eller fylle 18 år det året valtinget blir halde.»

Dette medlem viser videre til forslag i Dokument 12:13 som gjør det mulig å senke stemmerettsalderen til 16 år, men samtidig opprettholde alder for valgbarhet og regjeringsdeltakelse på 18 år. Dette medlem anbefaler at alternativ 1 til endring i § 12 første ledd første punktum i Dokument 12:13 bifalles.

Komiteens medlem fra Rødt viser til at partiet har programfestet allmenn stemmerett for 16-åringene og at statsborgerskap bør innvilges etter 5 års botid i landet. På denne bakgrunn støtter dette medlem forslaget fra mindretallet i valglovutvalget om å senke stemmerettsalderen til 16 år, men beholde valgbarhetsalderen på 18 år.

Dette medlem støtter videre forslag fra mindretallet i valglovutvalget om stemmerett for personer som har vært folkeregistrert i Norge de siste 6 årene. Dette medlem anbefaler på denne bakgrunn at forslag D i Dokument 12:11 bifalles, slik at § 50 første ledd nytt andre punktum på bokmål skal lyde:

«Personer som ikke er norske borgere, har stemmerett på de samme vilkår hvis de har vært folkeregistrert som bosatt i Norge de siste seks årene før valgdagen».

Komiteen anbefaler at forslag E i Dokument 12:11, om en språklig endring av § 50 andre ledd bifalles.

Forslag om endring i § 53 om tap av stemmerett, og tap av verv

Komiteen merker seg at det i Dokument 12:11 på bakgrunn av et samlet valglovutvalg foreslås å oppheve § 53 som gir adgang til å fastsette særlige regler om at stemmeretten kan tapes ved domfellelse for straffbare forhold. Opphevelsen begrunnes i at det i dag ikke er fastsatt noen bestemmelse med hjemmel i dette. Det synes heller ikke som aktuelt å fastsette slike bestemmelser, og komiteen slutter seg derfor til at innholdet i gjeldende § 53 oppheves.

Komiteen registrerer at et flertall i valglovutvalget i alternativ 1 støtter et forslag om å erstatte dagens innhold i § 53 med en bestemmelse som gjelder fradømmelse av vervet som stortingsrepresentant, en bestemmelse som vil gi en klar hjemmel for straffeloven § 56 som åpner for dette. Mindretallet i utvalget vil altså fjerne dagens innhold og ikke erstatte det med nytt innhold.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet mener prinsipielt at en stortingsrepresentant skal kunne fratras vervet dersom han dømmes for alvorlige handlinger, men at dette må komme i tillegg og ikke istedenfor tap av stemmerett slik som det er foreslått. Dette medlem mener at stemmeretten fortsatt bør tapes ved domfellelse for alvorlige straffbare handlinger. Dette medlem vil derfor gå imot forslaget slik det er fremsatt.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet, støtter forslaget om opphevelse av bestemmelsen i § 53 bokstav a om tap av stemmerett ved domfellelse for straffbare handlinger.

Flertallet støtter videre forslaget om opphevelse av bestemmelsen i § 53 bokstav b om tap av stemmerett ved å gå i fremmed makts tjeneste uten samtykke fra regjeringen.

Komiteen støtter ikke at det tas inn en hjemmel i Grunnloven om fradømmelse av vervet som stortingsrepresentant på nåværende tidspunkt, men at dette bør vurderes nærmere.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet, støtter mindretallet i utvalget og anbefaler at forslag G, alternativ 2 i Dokument 12:11 bifalles.

Forslag om endring i §§ 54, 68 og 121 om valgperiode og nyvalg

Komiteen viser til at det i Dokument 12:11 foreslås en utvidelse av gjeldende § 54 for å sikre velgerne muligheten til å stemme ved ekstraordinære situasjoner. Første ledd viderefører dagens bestemmelse med språklige endringer. Andre til sjettede ledd er forslag om å innføre en beredskapshjemmel til å forlenge eller utsette valgtinget, eller gjennomføre omvalg, som følge av ekstraordinære hendelser, og rammene for dette. Komiteen merker seg at det etableres en høy terskel for å ta i bruk hjemmelen, og at grunnlaget må være ekstraordinære hendelser som hindrer en vesentlig del av velgerne fra å stemme. Det kreves videre to tredjedels flertall i Stortinget basert på 169 representanter for å ta i bruk hjemmelen. Omvalg kan vedtas på samme bakgrunn. Dersom Stortinget ikke kan samles, gis Kongen i statsråd anledning til å utvide valgtinget med en dag eller utsette valgtinget i inntil 7 dager. Komiteen vil bemerke at nylige sterke restriksjoner grunnet pandemi har synliggjort behovet for en slik utvidelse av § 54. Forslaget støttes av et samlet valglovutvalg. Komiteen slutter seg til forslaget om endring og utvidelse av § 54 og anbefaler at forslag H i Dokument 12:11 bifalles.

Komiteen viser videre til at det i Dokument 12:26 fremmes forslag i 4 alternativer til nye formuleringer i § 54 med den hensikt å tillate at Kongen kan skrive ut nyvalg midt i en stortingsperiode. I alternativ 1 knyttes dette opp mot mistillit til regjeringen eller der regjeringen motsetter seg å følge opp Stortingets vedtak. I alternativ 2 fremmes en generell rett til å skrive ut nyvalg. I begge alternativer fremmes det også forslag om endring i § 68 om at Stortinget skal tre sammen senest to uker etter at valgtinget er ferdig. Videre fremmes det forslag om endring i § 121 som korter inn tidsrammen for behandling av grunnlovsforslag etter et valg til 2 år. Alternativ 3 er likt alternativ 1, men med annen teknisk plassering i paragrafen, og alternativ 4 er likt alternativ 2 men med tilsvarende plassering.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, kan ikke se behovet for å innføre mulighet for å skrive ut nyvalg i 4-årsperioden, og støtter ikke forslagene i Dokument 12:26. Flertallet anbefaler på denne bakgrunn at Dokument 12:26, samtlige alternativer, ikke bifalles.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet mener det som prinsipp kan være gode grunner til å oppløse Stortinget og avholde nyvalg i stortingsperioden. Dette medlem er imidlertid usikker på om forslaget er gjennomarbeidet godt nok til at det bør støttes slik det er fremsatt. Dette medlem vil derfor ta initi-

ativ til at nytt forslag vil bli fremmet for behandling i neste stortingsperiode. Dette medlem anbefaler på denne bakgrunn at forslaget i Dokument 12:26 ikke bifalles.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at Stortinget i 2012 behandlet et forslag om investitur og oppløsningsrett, jf. Innst. 212 S (2011–2012). Det fremgår av innstillingen at flertallet i kontroll- og konstitusjonskomiteen, inkludert Sosialistisk Venstreparti (Hallgeir Langeland),

«viser til at forslag om å gi regjeringen mulighet til å oppløse den folkevalgte forsamling innebærer en vesentlig forskyvning av makt til den utøvende makts fordel, og samtidig innebærer en mulighet for at regjeringen overprøver resultatet av valgtinget.»

Forslag om endring i § 55 om valglov og klage på stemmerett

Komiteen viser til Dokument 12:11, som foreslår en ny formulering i § 55 som er en språklig omarbeidelse og presisering, samt foreslår å fjerne andre punktum slik at Stortinget ikke lenger skal avgjøre klager på stemmerett. Valglovutvalget er samlet om endringsforslagene, og følger opp dette i forslaget til valglov, der det foreslås at riksvalegstyret skal behandle klager knyttet til stemmerett. Komiteen slutter seg til forslagene til endring i § 55 og anbefaler at forslag I i Dokument 12:11 bifalles.

Forslag om endring i §§ 56 og 57 om antall valgdistrikter

Komiteen peker på at det både i Dokument 12:11 og i Dokument 12:23 er fremmet en rekke forslag om antall valgdistrikter. Antallet alternative forslag er begrunnet i alternativet der valgdistriktene skal følge fylkesgrensene. Komiteen inviteres gjennom forslagene til å ta stilling til noen prinsipielle spørsmål. Det første er spørsmålet om valgdistriktene skal knyttes til de til enhver tid gjeldende fylkesgrenser eller ikke. Det andre er om antall valgdistrikt skal slås fast i Grunnloven eller ikke. Et samlet valglovutvalg støtter, uavhengig av sine andre standpunkt, at omtale av antall valgdistrikter og regulering av grensene for disse, flyttes fra § 57 til § 56.

Komiteen viser til at et flertall i valglovutvalget støtter § 56 første ledd, alternativ 1 om at antall valgdistrikter tas inn i Grunnloven. Et mindretall i utvalget støtter alternativ 2 om at dette skal fastsettes ved lov der endring krever to tredjedels flertall og at to tredjedeler av Stortinget er til stede. Komiteen viser videre til at det i alternativ 1 er fremmet forslag om 19, 13, 12 eller 11 valgdistrikt. Komiteen registrerer at et flertall i valglovutvalget støtter forslaget om å beholde dagens 19 valgdistrikter, og dermed prinsippet om at valgdistrik-

tene ikke skal følge fylkesgrensene. Det er varierende mindretall i utvalget som støtter de andre forslagene om antall valgdistrikt.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Rødt anbefaler at forslag J alternativ 1a i Dokument 12:11 bifalles.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, mener det ikke er noe som tilsier at grensene for valgdistrikt til stortingsvalget skal være sammenfallende med grensene for fylkeskommunene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet mener at mange av innvendingene mot å følge fylkesgrensene som kommer frem i valglovutvalgets utredning ikke gjør seg like sterkt gjeldende når Viken og Troms og Finnmark nå trolig oppløses. Disse medlemmer mener derfor det fortsatt kan være god grunn til å følge fylkesgrensene, men mener dette er noe man bør ta stilling til når fylkesstrukturen har satt seg, og man ser tydelig hvordan fylkene vil se ut fremover.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Rødt, viser til at dagens 19 valgdistrikter er godt innarbeidet, og fortsatt vil være tjenlige for å sikre god deltagelse ved stortingsvalg, og støtter derfor forslaget om å videreføre dagens 19 valgdistrikt.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Rødt og Venstre, støtter også at grensene for valgdistriktene fastsettes ved lov og anbefaler på denne bakgrunn at forslag K alternativ 1 i Dokument 12:11 bifalles.

Komiteens medlem fra Venstre mener, i likhet med mindretallet i valglovutvalget, at det ikke er hensiktsmessig å fastslå antall valgdistrikt i Grunnloven, og at grensene for valgdistriktene fastsettes ved lov slik det er i dag. Dette medlem anbefaler derfor at forslag J alternativ 2 i Dokument 12:11 bifalles.

Dette medlem mener subsidiært at valgdistriktenes grenser i størst mulig grad bør følge fylkesgrensene.

Komiteen viser til at det videre fremmes 2 alternative forslag til § 56 annet ledd. Flertallet i valglovutvalget støtter alternativ 1, som er et forslag om å videreføre gjeldende rett (flyttet fra § 57 sjette ledd) om at grensene mellom valgdistriktene fastsettes ved lov. Alternativ 2, som støttes av et mindretall i utvalget, har

første punktum lik flertallsforslaget, men har i tillegg forslag om at slik endring i lov skal kreve to tredjedels flertall, og at minst to tredjedeler av Stortinget skal være til stede.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til forslag i Dokument 12:11 om § 56. Disse medlemmer støtter alternativ 2, om at slik endring i lov skal kreve to tredjedels flertall, og at minst to tredjedeler av Stortinget skal være til stede, og anbefaler at forslag K alternativ 2 i Dokument 12:11 bifalles.

Komiteen viser til at det i Dokument 12:23 er fremmet forslag til § 57 annet og tredje ledd om henholdsvis 18, 17, 16, 15 eller 14 valgdistrikt, og at dette tilsvarende tas inn i § 56 første ledd og § 59 første ledd.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti fremmer i tråd med vedtak fra Sosialistisk Venstrepartis partiorganer forslag om at det skal være 16 valgdistrikt. Agder, Trøndelag og Innlandet blir nye kretser. Dette medlem anbefaler på denne bakgrunn at Dokument 12:23 alternativ 3 bifalles.

Komiteen viser til at det i Dokument 12:11 også fremmes forslag om å beholde totalt 169 representanter og justere antall utjevningsmandater i henhold til antall valgdistrikt. Komiteen viser til at det i Dokument 12:11 også er et forslag til en språklig endring i § 57 første ledd som slår fast at det skal være 169 stortingsrepresentanter, og et samlet valglovutvalg støtter dette. Komiteen slutter seg også til dette og anbefaler at forslag L i Dokument 12:11 bifalles.

Det fremmes videre 2 alternative forslag til § 57 annet ledd som omtaler modell for fordeling av representanter mellom valgdistriktene. Flertallet i valglovutvalget støtter alternativ 1, der det fremmes forslag om en endring i beregningsmåten ved å først fordele ett mandat til hvert distrikt, og deretter fordele resten med Sainte-Laguës metode på grunnlag av innbyggertall. Deler av dette flertallet mener dette er den beste modellen uansett antall valgdistrikt, mens en annen del mener dette kun egner seg dersom det beholdes 19 valgdistrikt. Et mindretall i utvalget støtter alternativ 2 som viderefører dagens metode for fordeling av mandatene på grunnlag av antall innbyggere og areal.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, mener dagens ordning med fordeling av kandidater mellom valgdistriktene på grunnlag av antall innbyggere og areal er en god ordning, og støtter alternativ 2, som foreslår at dette videreføres. Flertallet anbefaler på denne bakgrunn at forslag M alternativ 2 i Dokument 12:11 bifalles.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Rødt og Venstre støtter valglovutvalgets forslag om en endring i beregningsmåten for fordeling av representanter mellom valgdistriktene, som en bedre metode enn dagens.

Disse medlemmer anbefaler derfor at forslag M alternativ 1 i Dokument 12:11 bifalles.

Komiteen merker seg videre at det er et samlet valglovutvalg som støtter forslag til § 57 tredje til femte ledd som slår fast at hvert valgdistrikt skal ha minst 4 mandater, at fordeling mellom valgdistriktene skal skje hvert fjerde år, og at nærmere bestemmelser om dette skal fastsettes ved lov. Komiteen støtter dette og anbefaler at forslag N i Dokument 12:11 bifalles.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil at det fremgår av Grunnloven at alle valgdistrikter skal ha minst fire mandater, men ønsker å beholde dagens ordning med at mandatfordelingen mellom valgdistriktene justeres hvert åttende år.

Forslag om endring i § 58 om valg i hver kommune

Komiteen registrerer at det i Dokument 12:11 fremmes forslag om språklig endring og justering i § 58 tilpasset dagens valgordning. Forslaget støttes av et samlet valglovutvalg. Komiteen støtter forslaget og anbefaler at forslag O i Dokument 12:11 bifalles.

Forslag om endring i § 59 om valgoppgjøret (sperregrensen og fordeling av utjevningsmandater)

Komiteen merker seg at det gjennom de forslag som er fremmet i Dokument 12:11, nå er ryddet i paragrafene slik at § 56 regulerer antall og inndeling av valgdistriktene, § 57 regulerer fordelingen av de 169 representantene mellom valgdistriktene, og § 59 regulerer selve valgoppgjøret. Komiteen mener dette er en god og oversiktlig løsning.

§ 59 første ledd omhandler kåring av utjevningsmandater. Et flertall i valglovutvalget støtter alternativ 1 som er en videreføring av dagens ordning med tildeling av ett utjevningsmandat i hvert valgdistrikt på grunnlag av valgresultatet i hele landet. Et mindretall i utvalget foreslår å innføre kåring av utjevningsmandatene etter rekkefølgen på en nasjonal liste for hvert parti.

§ 59 andre ledd omhandler hvordan direktemandatene velges. Et flertall i valglovutvalget støtter forslag 1a, som er en videreføring av dagens bestemmelse med et første delingstall på 1,4. Et mindretall i utvalget støtter forslag 1b, som foreslår å endre første delingstall til 1,2. Det er videre forslag 2a og 2b om at direktemandatene kun skal fordeles mellom de listene som har fått hen-

holdsvis 3 prosent (2a) eller 4 prosent (2b) av stemmene i valgdistriktet. Valglovutvalget er delt i synet på dette avhengig av hvor mange valgdistrikt det skal være i fremtiden.

§ 59 tredje ledd omhandler fordeling av utjevningsmandatene. Det er fremmet en rekke forslag der alternativene dreier seg om tre, fire eller fem prosent sperregrense, om det skal stilles krav om at partiene må ha stilt liste i alle valgdistrikter, og om partier som har fått direktemandat, skal kunne få utjevningsmandat selv om de ikke er over sperregrensen. Komiteen viser til NOU 2020:6 side 400–402 Frie og hemmelige valg, der alternativene er oppstilt:

Alternativ 1a:

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har stilt liste i alle valgdistriktene og har fått minst tre prosent av de godkjente stemmene i hele riket.

Utjammingsmandata blir delte mellom dei registrerte politiske partia som har stilt liste i alle valdistrikta og har fått minst tre prosent av dei godkjende røystene i heile riket.

Alternativ 1b:

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har stilt liste i alle valgdistriktene og har fått minst fire prosent av de godkjente stemmene i hele riket.

Utjammingsmandata blir delte mellom dei registrerte politiske partia som har stilt liste i alle valdistrikta og har fått minst fire prosent av dei godkjende røystene i heile riket.

Alternativ 1c:

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har stilt liste i alle valgdistriktene og har fått minst fem prosent av de godkjente stemmene i hele riket.

Utjammingsmandata blir delte mellom dei registrerte politiske partia som har stilt liste i alle valdistrikta og har fått minst fem prosent av dei godkjende røystene i heile riket.

Alternativ 2:

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har fått minst fire prosent av de godkjente stemmene i hele riket.

Utjammingsmandata blir delte mellom dei registrerte politiske partia som har fått minst fire prosent av dei godkjende røystene i heile riket.

Alternativ 3:

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har stilt liste i alle valgdis-

triktene, og som har fått minst tre prosent av de godkjente stemmene i hele riket eller har vunnet minst ett direktemandat.

Utjammingsmandata blir delte mellom dei registrerte politiske partia som har stilt liste i alle valdistrikta, og som har fått minst tre prosent av dei godkjende røystene i heile riket eller har vunne minst eitt direktemandat.

Alternativ 4a:

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har fått minst tre prosent av de godkjente stemmene i hele riket eller har vunnet minst ett direktemandat.

Utjammingsmandata blir delte mellom dei registrerte politiske partia som har fått minst tre prosent av dei godkjende røystene i heile riket eller har vunne minst eitt direktemandat.

Alternativ 4b:

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har fått minst fire prosent av de godkjente stemmene i hele riket eller har vunnet minst ett direktemandat.

Utjammingsmandata blir delte mellom dei registrerte politiske partia som har fått minst fire prosent av dei godkjende røystene i heile riket eller har vunne minst eitt direktemandat.

§ 59 fjerde ledd er en videreføring av dagens fjerde ledd, men med språklige endringer. Det fremmes også her i Dokument 12:11 to alternativer som følger opp alternative første delingstall som omtalt under § 59 første ledd, og med samme flertall og mindretall.

§ 59 femte ledd omhandler hjemmel til at nærmere bestemmelser for fordeling av utjevningsmandatene kan fastsettes ved lov. Bakgrunnen for at det også her er to alternativer er forskjellen mellom liste i valgdistriktet eller nasjonal liste som er omtalt under § 59 første ledd. Flertallet i valglovutvalget støtter også her alternativ 1, som er videreføring av dagens sjette ledd med språklige endringer.

Komiteen viser til at det i Dokument 12:16 fremmes alternative forslag med en sperregrense på 2 prosent, og at det i Dokument 12:4 fremmes alternative forslag med en sperregrense på 5 prosent.

Komiteen støtter en videreføring av dagens ordning med at utjevningsmandatene fordeles hvert valgdistrikt på grunnlag av valgresultatet i hele landet som foreslått i alternativ 1 i § 59 første ledd. Komiteen mener dette best fanger opp velgernes tilbakemelding i valget og anbefaler at forslag P alternativ 1 i Dokument 12:11 bifalles.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og

Fremskrittspartiet, støtter også forslaget om å videreføre dagens delingstall for kåring av direktemandatene på 1,4 i andre ledd og anbefaler at forslag Q alternativ 1a i Dokument 12:11 bifalles.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre støtter mindretallet i utvalget og fremmer forslag om å endre første delingstall til 1,2. Disse medlemmer anbefaler på denne bakgrunn at forslag Q alternativ 1b i Dokument 12:11 bifalles.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Senterpartiet, støtter videre alternativ 1b til tredje ledd som tildeler utjevningsmandat til partiene som har stilt liste i alle valgdistrikt og fått minst 4 prosent av de godkjente stemmene i hele riket. Flertallet anbefaler på denne bakgrunn at forslag S alternativ 1b i Dokument 12:11 bifalles.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet støtter forslag S alternativ 1c i Dokument 12:11, som tildeler utjevningsmandater til partiene som har stilt lister i alle valgdistrikter og fått minst 5 prosent av de godkjente stemmene i hele riket.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, støtter videre alternativ 1 i fjerde ledd, som også er en videreføring av dagens ordning og med et delingstall på 1,4, og anbefaler at forslag T alternativ 1 i Dokument 12:11 bifalles.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti støtter alternativ 2, jf. forslag S i Dokument 12:11, altså sperregrense på 4 prosent, men dette medlem mener det ikke bør være et krav om å stille liste i alle valgdistriktene for å kunne få utjevningsmandater.

Komiteens medlem fra Venstre støtter valglovutvalgets forslag om å redusere sperregrensen til 3 prosent og foreslår derfor at forslag S alternativ 1a i Dokument 12:11 bifalles.

Dette medlem støtter videre valglovutvalgets mindretallsforslag om å redusere første delingstall til 1,2 og foreslår derfor at forslag T alternativ 2 i Dokument 12:11 bifalles.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Venstre mener det ikke er hensiktsmessig å innføre en sperregrense for distriktsmandater og kommer derfor ikke til å støtte noen av valglovutvalgets tilleggsforslag R alternativ 2a eller 2b.

Komiteen støtter også alternativ 1 i femte ledd, som er en videreføring av gjeldende bestemmelse, men med mindre språklige endringer. På denne bakgrunn anbefaler komiteen at forslag U alternativ 1 i Dokument 12:11 bifalles.

§ 59 sjettede ledd omhandler en videreføring av dagens tredje ledd med et forbud mot listeforbund. Forslaget støttes av et samlet valglovutvalg.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt, støtter forslaget og foreslår at forslag V i Dokument 12:11 bifalles.

Komiteens medlem fra Rødt støtter kåring av utjevningsmandater etter dagens metode som beskrevet i forslag P alternativ 1 (første ledd) og forslag fra mindretallet i valglovutvalget beskrevet i forslag Q alternativ 1b om å senke første delingstall til 1,2 (annet ledd).

I tredje ledd støtter dette medlem alternativ 4a som beskrevet i NOU 2020:6 side 401:

«Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har fått minst tre prosent av de godkjente stemmene i hele riket eller har vunnet minst ett direktemandat.»

I fjerde ledd støtter dette medlem alternativ 2 som beskrevet i NOU 2020:6 side 402:

«Utjevningsmandatene fordeles på grunnlag av partienes samlede stemmetall i hele riket. Stemmer og mandater til lister som ikke oppfyller kravene i tredje ledd, holdes utenfor. Det gjennomføres en beregning ved hjelp av Sainte-Laguës metode med 1,2 som det første delingstallet. Utjevningsmandatene går til de partiene som har fått færre direktevalgte mandater enn det som følger av denne beregningen.»

I femte ledd støtter dette medlem alternativ 1, om at i hvilke valgdistrikter partiene skal få utjevningsmandatene, fastsettes i lov.

Dette medlem anbefaler på denne bakgrunn at forslag P alternativ 1, forslag Q alternativ 1b, forslag S alternativ 4a, forslag T alternativ 2 og forslag U alternativ 1 i Dokument 12:11 bifalles.

Forslag om endring i § 60

Komiteen merker seg at et samlet valglovutvalg støtter forslaget om å oppheve § 60 som lyder:

Hvorvidt og under hvilke former de stemmeberettigede kan avgi sine stemmersedler uten personlig fremmøte på valgtingene, bestemmes ved lov.

Dette begrunnes med at innholdet er ivaretatt i andre paragrafer, og at § 60 dermed ikke lenger har en selvstendig betydning. Komiteen støtter at § 60 opp-

heves og anbefaler på denne bakgrunn at forslag W i Dokument 12:11 bifalles.

Forslag om endring i § 61 om valgbarhetsalder

Komiteen viser til at det i Dokument 12:11 fremmes 2 alternative forslag til § 61. Forslagene er omtalt under § 50 om stemmerettsalder.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet støtter, i samsvar med standpunkt til § 50, forslag X alternativ 1, som gir samsvar mellom stemmerettsalder og valgbarhetsalder på 18 år.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener ikke det prinsipielt er et krav at stemmerettsalder og valgbarhetsalder følger hverandre, men ønsker å beholde begge på 18 år ved stortingsvalg.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, anbefaler at forslag X alternativ 1 i Dokument 12:11 bifalles.

Komiteens medlem fra Venstre støtter i samsvar med standpunkt til § 50, alternativ 1, som gir samsvar mellom stemmerettsalder og valgbarhetsalder på 16 år, og anbefaler at forslag X alternativ 1 i Dokument 12:11 bifalles.

Komiteens medlem fra Rødt vil senke stemmerettsalderen til 16 år, men beholde valgbarhetsalderen på 18 år og anbefaler at forslag X alternativ 2 i Dokument 12:11 bifalles.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil senke stemmerettsalderen til 16 år og beholde valgbarhetsalderen på 18 år og anbefaler at forslag til endring i § 61, alternativ 1 i Dokument 12:13 bifalles.

Forslag om endring i § 62 om valgbarhet knyttet til arbeidsforhold

Komiteen registrerer at det i § 62 alternativ 1 fremmes forslag om å utvide kretsen av valgbare gjennom at tjenestemenn ansatt ved statsrådets kontorer, og tjenestemenn som er ansatt ved diplomatiet eller konsulatvesenet, nå er valgbar. Valglovutvalgets flertall støtter alternativ 1 som slår fast at det nå bare er høyes-teretts medlemmer som ikke kan stille til valg. Et mindretall i utvalget støtter alternativ 2, der i tillegg ansatte ved statsrådets kontorer, bortsett fra statssekretærer og politiske rådgivere, ikke kan stille til valg.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, ønsker ikke å støtte alternativ 1 på nåværende tidspunkt. Flertallet anbefaler at forslag Y alternativ 2 og forslag Z bifalles. Flertallet viser til at valglovutvalget i NOU 2020:6 punkt 10.7.2.3 skriver:

«Begrunnelsen for valgbarhetsbegrensningen for ansatte i departementene er at dette skal sikre et fritt og uavhengig storting, og at politisk ledelse i departementene og allmennheten skal ha tillit til at de ansatte i departementene er faglige og uten egne politiske agendaer. Dette er et legitimt hensyn etter EMK. Praksis fra EMD viser likevel at det er viktig å vurdere om hensynet bak en begrensning i valgbarhet fortsatt gjelder, og at hensyn kan miste sin vekt over tid som følge av den generelle samfunnsutviklingen.»

Flertallet deler dette utgangspunktet med valglovutvalget, men er imot at det ikke skal gjelde noen begrensninger for ansatte i departementene. Flertallet vil se nærmere på de ulike alternativene som valglovutvalget har drøftet, og vurdere å fremme forslag om endring i tråd med disse på et senere tidspunkt.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre støtter valglovutvalgets forslag om å utvide kretsen av valgbare gjennom at tjenestemenn ansatt ved statsrådets kontorer, og tjenestemenn som er ansatt ved diplomatiet eller konsulatvesenet, nå er valgbar. Disse medlemmer støtter også valglovutvalgets innstilling til språklig endring i § 62 andre ledd.

Disse medlemmer foreslår at forslag Y alternativ 1 i Dokument 12:11 og forslag Z i Dokument 12:11 bifalles.

Forslag om endring i § 63 om plikten til å stille på valgliste

Komiteen viser til at et samlet valglovutvalg støtter forslaget til endring i § 63, som omhandler plikten til å stille på valgliste og motta valget, samt hjemmel til å i lov fastsette regler for melding om fritak. Det gis også hjemmel til i lov å fastsette regler for når og hvordan representanter som blir innvalgt fra flere valgdistrikt, skal melde hvilket valg de vil motta. Komiteen støtter forslaget og anbefaler at forslag Æ i Dokument 12:11 bifalles.

Forslag om endring i § 64 om fullmakt og klageordning

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet, merker seg at et samlet valglovutvalg støtter forslaget til endring i § 64. Første ledd er en videreføring av dagens paragraf. Andre ledd innfører en klagerett på Stortingets avgjørelse av om hvorvidt valget

er gyldig. Klageretten gjelder kun de som har stilt liste ved valget. Det gis hjemmel til at nærmere bestemmelser om klagerett og klagegrunner fastsettes ved lov, og endelig avgjørelse av klager på Stortingets avgjørelse legges til Høyesterett. Tredje ledd omhandler konsekvensen ved beslutning om ugyldig valg. Flertallet støtter forslaget og anbefaler at forslag Ø i Dokument 12:11 bifalles.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet mener at dagens ordning er god nok og ser ikke behovet for endringer som foreslått. Dette medlem anbefaler at forslag Ø i Dokument 12:11 ikke bifalles.

Forslag om endring i § 71 om funksjonstid og adgangen til fritak

Komiteen viser til at det i forslag til endring i § 71 foreslås en videreføring av dagens funksjonstid i første ledd, og at det i forslag til nye andre til fjerde ledd foreslås at det tas inn i Grunnloven regler for permisjon.

Komiteen slutter seg i likhet med et samlet valglovutvalg til første ledd, som viderefører og slår fast at valgte representanter er medlemmer av Stortinget i fire år på rad. Komiteen anbefaler på denne bakgrunn at forslag A første ledd i Dokument 12:11 bifalles.

Komiteen noterer seg videre at valglovutvalget er delt når det gjelder regler for permisjon. Et flertall i utvalget støtter forslag til nytt andre til fjerde ledd om permisjoner. Forslagene antas i hovedsak å videreføre dagens praksis. Et mindretall i utvalget mener det ikke er nødvendig å ta dette inn i Grunnloven, da spørsmål om nærmere regulering av adgangen til fritak ligger innenfor Stortingets sfære.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, er enig med mindretallet som mener det ikke er nødvendig å ta inn regler om permisjon i Grunnloven, da adgangen til fritak ligger innenfor Stortingets sfære. Flertallet støtter derfor ikke forslaget til nye andre til fjerde ledd.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre støtter forslaget om å ta inn en bestemmelse der dagens praksis med å gi permisjoner fremgår av Grunnloven i tråd med forslaget fra flertallet i valglovutvalget. Disse medlemmer anbefaler på denne bakgrunn at også andre til fjerde ledd i forslag A i Dokument 12:11 bifalles.

Forslag om endring i § 72 om riksvalgstyre

Komiteen viser til at et samlet valglovutvalg støtter forslaget til ny § 72, som omhandler oppnevning av

riksvalgstyret. Forslaget beskriver at Stortinget oppnevner et riksvalgstyre på 5 personer, at tre av medlemmene – deriblant lederen – skal være dommere. Det foreslås en funksjonstid på 4 år og noen begrensninger på hvem som kan sitte i styret. Forslaget omhandler også når og hvordan Stortinget kan løse et medlem eller varamedlem fra vervet. Nærmere bestemmelser om riksvalgstyret kan fastsettes ved lov.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet, slutter seg til forslaget til ny § 72 og anbefaler at forslag A-1 i Dokument 12:11 bifalles.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet mener at dagens ordning er god nok og ser ikke behovet for endringer som foreslått. Dette medlem anbefaler derfor at forslag A-1 i Dokument 12:11 ikke bifalles.

3. Forslag fra mindretall

Dokument 12:11 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Dag Terje Andersen, Eva Kristin Hansen, Magne Rommetveit, Svein Harberg, Bente Stein Mathisen, Solveig Horne, Terje Breivik og Ulf Leirstein om endringer av Grunnloven §§ 14, 50, 53 til 64, 71 og 72 (Valglovutvalgets forslag i NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – ny valglov)

Forslag fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre:

Forslag 1

Forslag B

§ 14 nytt andre ledd skal lyde:

Alternativ 1

Storingsrepresentanter kan ikke utnevnes til statssekretærer eller ansettes som politiske rådgivere ved statsrådets kontorer.

–

Storingsrepresentantar kan ikkje utnemnast til statssekretærar eller tilsetjast som politiske rådgjevarar ved statsrådskontora.

Forslag fra Rødt og Venstre:

Forslag 2

Forslag C

§ 50 første ledd første punktum skal lyde:

Alternativ 2:

Stemmerett ved stortingsvalg har norske borgere som har fylt 16 år eller fyller 16 år i det året valgtinget holdes.

–
Røysterrett ved stortingsval har dei norske borgarane som har fylt 16 år eller fyller 16 år i det året valtinget blir halde.

Forslag fra Rødt:

Forslag 3

Forslag D

§ 50 første ledd nytt andre punktum skal lyde:

Personer som ikke er norske borgere, har stemmerett på de samme vilkår hvis de har vært folkeregistrert som bosatt i Norge de siste seks årene før valgdagen.

–
Personar som ikkje er norske borgarar, har røysterrett på dei same vilkåra dersom dei har vore folkeregistrerte som busette i Noreg dei siste seks åra før valdagen.

Forslag fra Venstre:

Forslag 4

Forslag J

§ 56 første ledd skal lyde:

Alternativ 2:

Antall valgdistrikter fastsettes ved lov. Antall valgdistrikter skal vedtas med to tredjedels flertall, og minst to tredjedeler av Stortingets medlemmer må være til stede. Endringer i antall valgdistrikter må vedtas på første eller andre storting etter et valg om de skal få virkning ved neste stortingsvalg.

–
Talet på valdistrikt blir fastsett i lov. Talet på valdistrikt skal vedtakast med to tredjedels fleirtal, og minst to tredjedelar av medlemmene av Stortinget må vere til stades. Endringar i talet på valdistrikt må vedtakast på det fyrste eller andre stortinget etter eit val om dei skal få verknad ved det neste stortingsvalet.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 5

Forslag K

§ 56 andre ledd skal lyde:

Alternativ 2:

Grensene mellom valgdistriktene fastsettes ved lov. Grensene mellom valgdistrikter skal vedtas med to tredjedels flertall, og minst to tredjedeler av Stortingets medlemmer må være til stede. Endringer av grensene mellom valgdistriktene må vedtas på første eller andre storting etter et valg om de skal få virkning ved neste stortingsvalg.

–
Grensene mellom valdistrikta blir fastsette i lov. Grensene mellom valdistrikta skal vedtakast med to tredjedels fleirtal, og minst to tredjedelar av medlemmene av Stortinget må vere til stades. Endringar av grensene mellom valdistrikt må vedtakast på det fyrste eller andre stortinget etter eit val om dei skal få verknad ved det neste stortingsvalet.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Rødt og Venstre:

Forslag 6

Forslag M

§ 57 andre ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Hvert valgdistrikt får ett mandat, og de resterende mandatene fordeles med Sainte-Laguës metode på grunnlag av innbyggertall.

–
Kvart valdistrikt får eitt mandat, og resten av mandata blir utdelte med Sainte-Laguë-metoden på grunnlag av innbyggjartal.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre:

Forslag 7

Forslag Q

§ 59 andre ledd første punktum skal lyde:

Alternativ 1b:

De direktevalgte representantene velges fra hvert valgdistrikt ved forholdstallsvalg etter Sainte-Laguës metode med 1,2 som det første delingstallet.

–
Dei direktevalde representantane blir valde frå kvart valdistrikt med høvestalsval etter Sainte-Laguë-metoden med 1,2 som det fyrste delingstalet.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 8

Forslag S

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Alternativ 1c:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har stilt liste i alle valgdistriktene og har fått minst fem prosent av de godkjente stemmene i hele riket.

–
Utjamningsmandata blir delte mellom dei registrerte politiske partia som har stilt liste i alle valdistrikta

og har fått minst fem prosent av dei godkjende røystene i heile riket.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 9

Forslag S

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Alternativ 2:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har fått minst fire prosent av de godkjente stemmene i hele riket.

–

Utjammingsmandata blir delte mellom dei registrerte politiske partia som har fått minst fire prosent av dei godkjende røystene i heile riket.

Forslag fra Rødt:

Forslag 10

Forslag S

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Alternativ 4a:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har fått minst tre prosent av de godkjente stemmene i hele riket eller har vunnet minst ett direktemandat.

–

Utjammingsmandata blir delte mellom dei registrerte politiske partia som har fått minst tre prosent av dei godkjende røystene i heile riket eller har vunne minst eitt direktemandat.

Forslag fra Venstre:

Forslag 11

Forslag S

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Alternativ 1a:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har stilt liste i alle valgdistriktene og har fått minst tre prosent av de godkjente stemmene i hele riket.

–

Utjammingsmandata blir delte mellom dei registrerte politiske partia som har stilt liste i alle valdistrikta og har fått minst tre prosent av dei godkjende røystene i heile riket.

Forslag fra Rødt og Venstre:

Forslag 12

Forslag T

§ 59 fjerde ledd skal lyde:

Alternativ 2:

Utjevningsmandatene fordeles på grunnlag av partienes samlede stemmetall i hele riket. Stemmer og mandater til lister som ikke oppfyller kravene i tredje ledd, holdes utenfor. Det gjennomføres en beregning ved hjelp av Sainte-Laguës metode med 1,2 som det første delingstallet. Utjevningsmandatene går til de partiene som har fått færre direktevalgte mandater enn det som følger av denne beregningen.

–

Utjammingsmandata blir delte mellom partia på grunnlag av røystetala for heile riket. Røyster og mandat til lister som ikkje stettar krava i tredje leddet, blir haldne utanfor. Det blir gjort ei utrekning etter Sainte-Laguë-metoden med 1,2 som det fyrste delingstalet. Utjammingsmandata går til dei partia som har fått færre direktevalde mandat enn det som følgjer av denne utrekninga.

Forslag fra Rødt:

Forslag 13

Forslag X

§ 61 skal lyde:

Alternativ 2:

Ingen kan velges til representant uten å ha stemmerett og uten å ha fylt 18 år eller fylle 18 år i det året valtinget holdes.

–

Ingen kan veljast til representant utan å ha røysterett og utan å ha fylt 18 år eller fylle 18 år i det året valtinget blir halde.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre:

Forslag 14

Forslag Y

§ 62 første ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Høyesteretts medlemmer kan ikke stille til valg.

–

Medlemmene av Høgsterett kan ikkje stille til val.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre:*Forslag 15***Forslag Å**

§ 71 skal lyde:

De valgte representantene er medlemmer av Stortinget i fire sammenhengende år.

Stortinget kan gi nærmere regler om velferdspermisjon og om kortvarig permisjon på annet grunnlag.

En representant kan bare få permisjon for resten av valgperioden hvis det er for å utføre andre oppgaver av nasjonal interesse.

Representanten må selv søke om permisjon.

–

Dei valde representantane er medlemmer av Stortinget i fire år på rad.

Stortinget kan gje nærare reglar om velferdspermisjon og om kortvarig permisjon på anna grunnlag.

Ein representant kan berre få permisjon for resten av valperioden om det er for å utføre andre oppgaver av nasjonal interesse.

Representanten må sjølv søkje om permisjon.

Dokument 12:13 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Freddy André Øvstegård, Mona Fagerås, Lars Haltbrekken, Kari Elisabeth Kaski og Solfrid Lerbrekk om endring i §§ 12, 50 og 61 (innføring av 16 års stemmerettsalder):

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 16*

§ 12 første ledd første punktum skal lyde:

Alternativ 1:

Kongen velger selv et råd av stemmeberettigede norske borgere som har fylt 18 år.

–

Kongen vel sjølv eit råd av røysteføre norske borgarar som har fylt 18 år.

§ 50 første ledd skal lyde:

Alternativ 2:

Stemmerett ved stortingsvalg har norske borgere som har fylt 16 år eller fyller 16 år i det året valtinget holdes.

–

Røysterett ved stortingsval har dei norske borgarane som har fylt 16 år eller fyller 16 år i det året valtinget blir halde.

§ 61 skal lyde:

Alternativ 1:

Den som skal velges til representant, må å ha fylt 18 år eller fyller 18 år det året valtinget holdes.

–

Den som skal veljast til representant må ha fylt 18 år eller fyller 18 år det året valtinget blir halde.

Dokument 12:23 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Freddy André Øvstegård om endring i § 57 (om valgdistrikt).

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 17*

§ 57 annet og tredje ledd skal lyde:

Alternativ 3:

Riket inndeles i 16 valgdistrikter.

153 av stortingsrepresentantene skal velges som distriktsrepresentanter og 16 som utjevningsrepresentanter.

–

Riket blir inndelt i 16 valdistrikt.

153 av stortingsrepresentantane skal veljast som distriktsrepresentantar og 16 som utjamningsrepresentantar.

4. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og råder Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Dokument 12:11 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Dag Terje Andersen, Eva Kristin Hansen, Magne Rommetveit, Svein Harberg, Bente Stein Mathisen, Solveig Horne, Terje Breivik og Ulf Leirstein om endringer av Grunnloven §§ 14, 50, 53 til 64, 71 og 72 (Valglovutvalgets forslag i NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – ny valglov):

Forslag A

§ 14 første ledd skal på bokmål lyde

Kongen kan utnevne statssekretærer til å bistå statsrådets medlemmer under utførelsen av deres gjøremål utenfor statsrådet. Den enkelte statssekretær handler på vegne av det medlem av statsrådet som han eller hun er knyttet til, i den utstrekning dette medlemmet bestemmer.

Forslag C

§ 50 første ledd første punktum skal lyde:

Alternativ 1 (endring kun på bokmål):

Stemmerett ved stortingsvalg har norske borgere som har fylt 18 år eller fyller 18 år i det året valtinget holdes.

Forslag E

§ 50 andre ledd skal lyde:

I hvilken utstrekning norske borgere som på valg dagen er bosatt utenfor riket, men oppfyller vilkårene foran, har stemmerett, fastsettes ved lov.

–

I kva mon norske borgarar som på valdagen er busette i utlandet, men som stettar vilkåra ovanfor, skal ha røysterett, blir fastsett i lov.

Forslag F

§ 50 tredje ledd oppheves.

Forslag G*Alternativ 2:*

§ 53 oppheves.

Forslag H

§ 54 skal lyde:

Stortingsvalg holdes hvert fjerde år innen utgangen av september.

Hvis det har skjedd noe ekstraordinært som er egnet til å hindre en vesentlig del av velgerne fra å stemme, kan Stortinget med stemmene fra to tredjedeler av Stortingets medlemmer forlenge valgtinget med inntil én dag eller utsette valgtinget.

Forlengelse eller utsettelse kan vedtas bare så langt det er nødvendig for å sikre velgerne mulighet til å stemme. Valgtinget skal være avsluttet innen én måned etter den dag Kongen i statsråd har fastsatt som valgdag.

Hvis Stortinget ikke kan samles, kan Kongen i statsråd forlenge valgtinget med inntil én dag eller utsette valgtinget i inntil syv dager på de samme vilkår som er nevnt i andre og tredje ledd.

Hvis det har skjedd noe ekstraordinært som har hindret en vesentlig del av velgerne fra å stemme, kan det sittende Stortinget med stemmene fra to tredjedeler av medlemmene bestemme at det skal holdes omvalg. Omvalg kan vedtas bare så langt det er nødvendig for å sikre velgerne mulighet til å stemme. De valgte representantene blir sittende i vervet til omvalget er endelig godkjent.

Et nyvalgt storting kan ikke omgjøre et tidligere stortings vedtak om at det skal holdes omvalg.

–

Stortingsval blir halde kvart fjerde år innan utgangen av september.

Har det skjedd noko ekstraordinært som gjer at ein vesentleg del av veljarane kan bli hindra frå å røyste, kan Stortinget med røystene frå to tredjedelar av medlemmene forlengje valtinget med opp til éin dag eller utsetje valtinget.

Det kan berre gjerast vedtak om forlenging eller utsetjing i den mon det er naudsynt for at veljarane skal kunne få røyste. Valtinget skal vere avslutta innan éin månad etter den dagen Kongen i statsråd har fastsett som valdag.

Dersom Stortinget ikkje kan samlast, kan Kongen i statsråd forlengje valtinget med opp til éin dag eller utsetje valtinget i opp til sju dagar på dei same vilkåra som er nemnde i andre og tredje leddet.

Har det skjedd noko ekstraordinært som har hindra ein vesentleg del av veljarane frå å røyste, kan det sitjande Stortinget med røystene frå to tredjedelar av medlemmene vedta at det skal haldast omval. Det kan berre gjerast vedtak om omval i den mon det er naudsynt for at veljarane skal kunne få røyste. Dei valde representantane blir sitjande til omvalet er endelig godkjent.

Eit nyvalt storting kan ikkje gjere om eit tidlegare stortings vedtak om at det skal haldast omval.

Forslag I

§ 55 skal lyde:

Valget skal gjennomføres på den måten som fastsettes ved lov.

–

Valet skal gjennomførast på den måten som blir fastsett i lov.

Forslag J

§ 56 første ledd skal lyde:

Alternativ 1a:

Riket inndeles i 19 valgdistrikter.

–

Riket blir inndelt i 19 valdistrikt.

Forslag K

§ 56 andre ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Grensene mellom valgdistriktene fastsettes ved lov.

–

Grensene mellom valdistrikta blir fastsette i lov.

Forslag L

§ 57 første ledd skal på bokmål lyde:

Det skal velges 169 stortingsrepresentanter.

Forslag M

§ 57 andre ledd skal lyde:

Alternativ 2:

Det antall stortingsrepresentanter som skal velges fra hvert valgdistrikt, beregnes på grunnlag av forholdet mellom distriktets antall innbyggere samt areal, og hele rikets antall innbyggere samt areal. I denne beregning gir hver innbygger 1 poeng og hver kvadratkilometer 1,8 poeng.

–

Talet på stortingsrepresentantar som skal veljast frå kvart valdistrikt, blir utrekna på grunnlag av høvet mellom innbyggjartalet og flatevidda i distriktet på den eine sida og innbyggjartalet og flatevidda i heile riket på den andre sida. I denne utrekninga gjev kvar innbyggjar 1 poeng og kvar kvadratkilometer 1,8 poeng.

Forslag N

§ 57 tredje til femte ledd skal lyde:

Alle valgdistrikter skal ha minst fire mandater.

Mandatene skal fordeles mellom valgdistriktene hvert fjerde år.

Nærmere bestemmelser om hvordan mandatene skal fordeles mellom valgdistriktene, fastsettes ved lov.

–

Alle valdistrikt skal ha minst fire mandat.

Mandata skal delast mellom valdistrikta kvart fjerde år.

Nærare føresegner om korleis mandata skal delast mellom valdistrikta, blir fastsette i lov.

Nåværende sjettede ledd oppheves.

Forslag O

§ 58 skal lyde:

Valget holdes særskilt for hver kommune.

–

Valet blir halde særskilt for kvar kommune.

Forslag P

§ 59 første ledd skal lyde:

Alternativ 1:

I hvert valgdistrikt skal én representant tildeles utjevningsmandat på grunnlag av stemmetallet i hele riket. De andre representantene i valgdistriktet tilde-

les direktemandater på grunnlag av stemmetallet i valgdistriktet.

–

I kvart valdistrikt skal éin representant få tildelt utjavningsmandat på grunnlag av røystetalet i heile riket. Dei andre representantane i valdistriktet får tildelt direktemandat på grunnlag av røystetalet i valdistriktet.

Forslag Q

§ 59 andre ledd første punktum skal lyde:

Alternativ 1a:

De direktevalgte representantene velges fra hvert valgdistrikt ved forholdstallsvalg etter Sainte-Laguës metode med 1,4 som det første delingstallet.

–

Dei direktevalde representantane blir valde frå kvart valdistrikt med høvestalsval etter Sainte-Laguëmetoden med 1,4 som det fyrste delingstalet.

Forslag S

§ 59 tredje ledd skal lyde:

Alternativ 1b:

Utjevningsmandatene fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har stilt liste i alle valgdistriktene og har fått minst fire prosent av de godkjente stemmene i hele riket.

–

Utjavningsmandata blir delte mellom dei registrerte politiske partia som har stilt liste i alle valdistrikta og har fått minst fire prosent av dei godkjende røystene i heile riket.

Forslag T

§ 59 fjerde ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Utjevningsmandatene fordeles på grunnlag av partienes samlede stemmetall i hele riket. Stemmer og mandater til lister som ikke oppfyller kravene i tredje ledd, holdes utenfor. Det gjennomføres en beregning ved hjelp av Sainte-Laguës metode med 1,4 som det første delingstallet. Utjevningsmandatene går til de partiene som har fått færre direktevalgte mandater enn det som følger av denne beregningen.

–

Utjavningsmandata blir delte mellom partia på grunnlag av røystetala for heile riket. Røyster og mandat til lister som ikkje stettar krava i tredje leddet, blir haldne utanfor. Det blir gjort ei utrekning etter Sainte-Laguëmetoden med 1,4 som det fyrste delingstalet. Utjavningsmandata går til dei partia som har fått

færre direktevalde mandat enn det som følger av denne utrekninga.

Forslag U

§ 59 femte ledd skal lyde:

Alternativ 1:

Nærmere bestemmelser om i hvilke valgdistrikter partiene skal få utjevningsmandatene, fastsettes ved lov.

–

Nærare føresegner om kva valdistrikt partia skal få utjavningsmandata i, blir fastsette i lov.

Forslag V

§ 59 sjette ledd skal lyde:

Listeforbund er ikke tillatt.

–

Listesamband er ulovleg.

Forslag W

§ 60 oppheves.

Forslag X

§ 61 skal lyde:

Alternativ 1 (endring kun på bokmål):

Ingen kan velges til representant uten å ha stemmerett.

Forslag Y

§ 62 første ledd skal lyde:

Alternativ 2:

De tjenestemenn som er ansatt ved statsrådets kontorer, bortsett fra statssekretærer og politiske rådgivere, kan ikke stille til valg. Heller ikke Høyesteretts medlemmer eller tjenestemenn som er ansatt i utenriks-tjenesten, kan stille til valg.

–

Tenestemenn som er tilsette ved statsråds-kontora, bortsett frå statssekretærer og politiske rådgjevarar, kan ikkje stille til val. Heller ikkje medlemmene av Høgsterett eller tilsette i utanrikstenesta kan stille til val.

Forslag Z

62 andre ledd skal lyde:

Statsrådets medlemmer, statssekretærer og politiske rådgivere ved statsrådets kontorer kan ikke møte som representanter på Stortinget.

–

Medlemmer av statsrådet, statssekretærer og politiske rådgjevarar ved statsråds-kontora kan ikkje møte som representantar på Stortinget.

Forslag Æ

§ 63 skal lyde:

Alle plikter å la seg føre opp på en valgliste, med mindre de gir skriftlig melding om at de ikke ønsker å bli ført opp på den aktuelle valglisten. Regler for når og hvordan slik melding skal gis, fastsettes ved lov.

Alle som velges til representanter, plikter å motta valget.

De som velges til representanter for to eller flere valgdistrikter, skal gi melding om hvilket valg de vil motta. Regler for når og hvordan slik melding skal gis, fastsettes ved lov.

–

Alle har plikt til å la seg føre opp på ei valliste, med mindre dei melder skriftleg frå at dei ikkje vil stå på lista. Reglar for når og korleis meldinga skal gjevast, blir fastsette i lov.

Alle som blir valde til representantar, har plikt til å ta imot valet.

Dei som blir valde til representantar for to eller fleire valdistrikt, skal gje melding om kva val dei vil ta imot. Reglar for når og korleis meldinga skal gjevast, blir fastsette i lov.

Forslag Ø

§ 64 skal lyde:

De valgte representantene får tildelt fullmakter. Stortinget avgjør om fullmaktene er lovlige.

Alle som har stilt liste ved stortingsvalget, kan klage på Stortingets avgjørelse. Nærmere bestemmelser om klagerett og klagegrunner fastsettes ved lov. Høyesterett avgjør klagen.

Hvis Stortinget, Høyesterett eller riksgvalgstyret kjenner valget ugyldig, blir de valgte representantene sittende i vervet inntil et omvalg er endelig godkjent.

–

Dei valde representantane får tildelt fullmakter. Stortinget avgjer om fullmaktene er lovlege.

Alle som har stilt liste ved stortingsvalet, kan klage på avgjerda frå Stortinget. Nærare føresegner om klagerett og klagegrunnar blir fastsette i lov. Høgsterett avgjer klagen.

Dersom Stortinget, Høgsterett eller riksgvalgstyret kjenner valet ugyldig, blir dei valde representantane sitjande til eit omval er endeleg godkjent.

Forslag A

§ 71 skal på bokmål lyde:

De valgte representantene er medlemmer av Stortinget i fire sammenhengende år.

Forslag A-1

§ 72 skal lyde:

Etter hvert stortingsvalg oppnevner Stortinget et riksvallgstryre med fem medlemmer. Lederen og to andre medlemmer skal være dommere. Det skal oppnevnes tre felles varamedlemmer for de medlemmene som er dommere, og to felles varamedlemmer for de andre medlemmene.

Riksvallgstyret fungerer i fire år fra 1. januar det andre årsskiftet etter stortingsvalget.

Følgende personer kan ikke oppnevnes til riksvallgstyret:

- a) medlemmer av regjeringen
- b) medlemmer og varamedlemmer av Stortinget, fylkesting og kommunestyre
- c) statssekretærer og politiske rådgivere ved statsrådets kontorer og på Stortinget.

Medlemmer og varamedlemmer av riksvallgstyret som stiller til valg til Stortinget, fylkestinget eller kommunestyret, går ut av riksvallgstyret.

Stortinget kan løse et medlem eller varamedlem fra vervet når han eller hun ber om det av personlige grunner eller grovt har krenket plikter som følger med vervet.

I særlige tilfeller kan Stortinget løse ett eller flere medlemmer eller varamedlemmer fra vervet hvis det er nødvendig for at riksvallgstyret skal ivareta sine oppgaver.

Vedtak om å løse et medlem eller et varamedlem fra vervet fattes med to tredjedeler av stemmene, men med vanlig flertall når vedkommende selv ber om å bli løst fra vervet.

Nærmere bestemmelser om riksvallgstyret fastsettes ved lov.

–

Etter kvart stortingsvalg nemner Stortinget opp eit riksvallgstyre med fem medlemmer. Leiaren og to andre medlemmer skal vere dommarar. Det skal nemnast opp tre sams varamedlemmer for dei medlemmene som er dommarar, og to sams varamedlemmer for dei andre medlemmene.

Riksvallgstyret sit i fire år frå 1. januar det andre årsskiftet etter stortingsvalet.

Desse kan ikkje nemnast opp til riksvallgstyret:

- a) medlemmer av regjeringa
- b) medlemmer og varamedlemmer av Stortinget, fylkesting og kommunestyre
- c) statssekretærar og politiske rådgjevarar ved statsrådskontora og på Stortinget.

Medlemmer og varamedlemmer av riksvallgstyret som stiller til val til Stortinget, fylkestinget eller kommunestyret, går ut av riksvallgstyret.

Stortinget kan løyse ein medlem eller varamedlem frå ombodet når ho eller han ber om det av personlege grunnar eller grovt har krenkt plikter som følgjer med ombodet.

I særlege høve kan Stortinget løyse ein eller fleire medlemmer eller varamedlemmer frå ombodet dersom det må til for at riksvallgstyret skal kunne ta seg av oppgåvene sine.

Vedtak om å løyse ein medlem eller varamedlem frå ombodet blir gjort med to tredjedelar av røystene, men med vanleg fleirtal når vedkommande sjølv ber om å bli løyst frå ombodet.

Nærare føresegner om riksvallgstyret blir fastsette i lov.

II

Stortinget får fullmakt til ved alminnelig flertallsvedtak å redigere paragraf- og leddnummer, samt justere henvisninger, i bestemmelser som berøres av at ett eller flere alternativer i dette grunnlovsforslaget blir vedtatt.

Andre grunnlovsforslag fremsatt i sesjonen 2019–2020 som berøres av at ett eller flere alternativer i dette grunnlovsforslaget blir vedtatt, behandles ut fra bestemmelsenes nye ledd- og paragrafnummerering.

III

Dokument 12:4 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Roy Steffensen om endring i § 59 (sperregrense på fem prosent for utjevningsmandater) – begge alternativer – bifalles ikke.

IV

Dokument 12:13 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Freddy André Øvstegård, Mona Fagerås, Lars Haltbrekken, Kari Elisabeth Kaski og Solfrid Lerbrekk om endring i §§ 12, 50 og 61 (innføring av 16 års stemmerettsalder) – samtlige alternativer – bifalles ikke.

V

Dokument 12:16 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Bjørnar Moxnes om endring i § 59 (om lavere sperregrense for utjevningsmandater) – begge alternativer – bifalles ikke.

VI

Dokument 12:18 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Nils T. Bjørke og Per Olaf Lundteigen om endring i § 14 (forbud mot å utnevne stortingsrepresentanter til statssekretærer) – samtlige alternativer – bifalles ikke.

VII

Dokument 12:23 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Freddy André Øvstegård om endring i § 57 (om valgdistrikt) – samtlige alternativer – bifalles ikke.

VIII

Dokument 12:26 (2019–2020) – Grunnlovsforslag fra Himanshu Gulati om endring i §§ 54, 68 og 121 (om å tillate nyvalg midt i en stortingsperiode) – samtlige alternativer – bifalles ikke.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 24. mai 2022

Peter Frølich

leder

Svein Harberg

ordfører